

Nagyfőnökségi Minőségügyi Hivatal
Kegyelemes Várat

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

EMLÉKIRATA

A TANÁROK ANYAGI HELYZETÉNEK
JAVÍTÁSA ÜGYÉBEN.

ZACHARIÁS GYÖRGY „MARS” GRAFIKAI MŰINTÉZETE SZEGEDEN 1926.

A TANTO KÖRÖSÖNYI ÉS A TANÁROK
ÓRASZÁMÁRÓL ÉS EGYÉB TUDATOS

EMLÉKIRATA

A TANÁROK ANYAGI HELYSZÍNÉN
TARTATA ÖSSZE

... a tantervezés és a tanítás ...

Nagyméltóságú Miniszter Úr!
Kegyelmes Urunk!

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének 1926. év május hó 23. napján tartott közgyűlése a tanárok anyagi ellátásának kérdésével foglalkozott, mert szükségét látta annak, hogy a nemzeti lelkiismeretet reáirányítsa arra a küzdelmes harcra, melyet a magyar kultúra munkásai a kenyérért az állami és társadalmi szűkkeblőséggel kénytelenek vívni. Úgy érezzük, elérkezett az utolsó óra, amikor panaszainkat ki kell kiáltanunk a magyar közvélemény, a magyar nép felé, melynek nevelése rajtunk nyugszik. Nem szűnünk meg férfias erővel, elszántsággal a magunk útján s a magunk fegyvereivel harcolni, mert azt akarjuk, hogy az anyagi gondok terhétől, az élet keserűségétől megalázott tanári lélek testi és lelki egyensúlya, teljes munkaképessége helyreállíttassék, hogy a nehéz nemzetküzdelmet lángoló lelkesedéssel, tüzes életkedvvel s hűséggel állhassa, hogy a tanárságnak más gondja, terhe, ambíciója ne legyen, mint a nevelés, a reá bízott magyar ifjú tanítónemzedék keresztény, nemzeti szellemben s a tudomány kultuszában való nevelése.

A közgyűlés határozatait két emlékiratban van szerencsénk Nagyméltóságod elé terjeszteni; az egyik a tanítóképző-intézeti tanárok, a másik a tanítóképző-intézeti gyakorló iskolai tanítók anyagi ellátásának fájó sebeire mutat rá s mindkettő kéri azok sürgős orvoslását.

A magyar tanítóképzés történetének lapjai élénken reávilágítanak arra, hogy a tanítóképző-intézeti tanároknak az ideális célok szolgálatában folytatott lankadatlan kultúrmunka mellett állandóan küzdelmet kellett folytatni az anyagi ellátás és a társadalmi helyzet méltó rendezése érdekében. Igen sokszor elfojtottuk panaszainkat s egyesületünk közgyűléseinek sorozatai magas színvonalú, tisztán kulturális ünnepek voltak, ha pedig viharossá váltak harcaink, azokon mindig uralkodott a nemzeti gondolat, a közösségi eszme, mert amit kértünk, hivatásunk s a magyar kultúra számára kértük azért, hogy anyagi jólétünk emelésével munkabírásunk, hivatottságunk értékesebb legyen a jobb nemzeti boldogulás javára. E küzdelmek nyomában azonban sohasem járt a jólét kritériuma; anyagi ellátásunkat legjobb esetben is csak a megélhetés színvonala jellemezte. E mellett szomorúan állapítható meg az a tény, hogy a tanároknak a köztisztviselői ágazatokhoz való viszonya jó ideig rendezetlen volt s a tanárság a bizonytalanságnak állandóan csak hátrányait látta. Az 1893. évi IV. t.-c. a tanárságot, tehát a tanítóképző-intézeti tanárokat is, besorozta az állami tisztviselők közé s számára olyan helyet jelölt

ki, mely nem felelt meg sem a tanárság képzettségének, sem munkája nemzeti és társadalmi értékének. Súlyosbította a helyzetet a rangsor egyenetlen alkalmazása. Ez ellen egy évtizedig kellett küzdeni, míg végre kialakult a tanárság sajátos állására szabott széniumos rendszer, mely a beállott politikai változások miatt elbukott. Újra majdnem egy évtized kellett hozzá, hogy elérhettük státusunk méltányosabb rendezését.

Az akkori kormányzat a birói kar munkájával egyenlő értékűnek minősítette a tanári munkát. A tanári hivatást az 1893. évi IV. t.-c. I. f. 3. §-a párhuzamosan említette a bíróival s az állami kormányzat hierarchiájában különleges helyzetét elismerte. Mivel pedig a tanárság javadalmazási kilátásai a rangsoron belül sokkal kisebbek voltak a bírakénál, a tanárságot az ötödéves korpótlék törvénybeiktatásával igyekezett a kormányzat némileg kárpótolni.

A tanárság a kombinált fizetési rendszerben eljuthatott a VII. fizetési osztályig. A tanítóképzői tanárság is, a képesítés fokozásával, a középiskolai tanársággal egyenlő elbánásban részesült.

A tanári munkának másik védelmi rendszabálya a kormányzat részéről a 30 éves tanári szolgálati időnek megállapítása volt.

A rangsoros fizetési rendszernek tartalma azonban csakhamar elégtelennek bizonyult. Egy évtized múlva megkezdődött a javítás a Tisza-féle személyi, majd a családi pótlék alakjában. Eddig tart a tanárság védelme a kormányzat részéről.

A 30 éves tanári szolgálati idő megbolygatásával megkezdődött a tanárok fokozatos küzdelme a megélhetésért. A rendszer most már nem az egységesítés volt, amit az egyes fizetési osztályoknak jobb dotációjával lehetett volna elérni, hanem a megbontás. Minden egyes státus megkezdte a maga külön kitaró ostromát a magasabb fizetési osztályért. Ebben az iramban a tanárság messze elmaradt a vele együtt induló birói kartól s elvesztette egyetlen nivelláló, természetyszerű törvényes illetményét, az ötödéves korpótléket.

Ennek a megvont tanári illetménynek elvesztésével s az 1925. évi 7000. számú státusrendelettel pedig a tanárság teljesen az állami tisztviselők illetményrendszerébe került annak előnyei nélkül. E státusrendelet szerint bejuthat a tanárság 10 %-a a VI. fizetési osztályba, mint legfelsőbb határhoz, 30 %-a a VII., 29 %-a a VIII., 29 %-a a IX. fizetési osztály illetményeibe, mint kezdőfizetésbe. Kivesszük ebből az 1 %-ot alig meghaladó V. fizetési osztályt, mint státusunk decorumát, amelyet azonban előreláthatóan a jövőben még igazgató sem fog elérni. Az igazgatók a VI. fizetési osztály magaslataig még eljuthatnak, a kizárólag tanítással foglalkozó tanárok közül azonban alig juthat be három a VI. fizetési osztályba. A VI. fizetési osztály 10 %-os aránya tehát a tanárság célkitűzéseiben még annyira sem jöhet tekintetbe, mint a tanítóság részesedése a VII. fizetési osztályban.

A tanárok tehát csak 3 fizetési osztályba oszlanak el,

körülbelül egyenlő évet töltvén el, 25. szolgálati évtől kezdve teljes nyugdíjképeségük eléréséig, tehát 11 éven át, semminemű előlépésre kilátásuk nincsen. Ez a kilátástalan helyzet a tanári szolgálatnak épen abba az utolsó harmadába esik, mikor negyedszázados működés után más pályákon az anyagi javadalmazással egybekötött elismerés elmaradhatatlan.

Mindezek után kell-e szólanunk azokról a régi rangsori sérelmekről, amelyek azzal érték néhány kartársunkat, hogy csak azért maradtak el évekkal az alacsonyabb fizetési osztályokban egyivású kartársaiktól, mert az első kinevezés alkalmával nem kerülhetett mindegyik elsőnek ebben a rangsorolásban? Kell-e szólni azokról a kartársakról, akik a rendelet 8. pontjának végre nem hajtása miatt estek el jogos előléptetésüktől vagy arról, hogy olyan egyének kerültek bele az általunk majd el sem érhető VI. fizetési osztályba, akik soha velünk együtt, de talán az állami státus más rangsorában sem verejtékeztek végig?

Nem szorul további bizonyításra, hogy a rangsoros fizetési rendszer a tanárságra nézve mindenképen káros illetmény-megállapítás, mert munkája természetének nem felel meg, mert belőle olyan igazságtalanságok származnak, melyek a nevelésre is káros hatásúak.

Az eddigi tényekhez hozzá kell venni még azt is, hogy a 7000. sz. státusrendelet a rangsoros státusokba sorozott tisztviselők között lényeges értékelési különbséget tesz hatáskör szerint a közigazgatásban a belső és külső tisztviselők között minőségi különbséget a különleges bírói munka alapján a bírói és ügyészi státusban, jöllehet a közös alap mindannyiunkra nézve a főiskolai minősítés. A rendelet 6. pontja kimondja, hogy a minisztériumokban alkalmazott főiskolai minősítésű tisztviselők csak akkor nevezhetők ki a VII. fizetési osztályba (titkárrá), ha az állami szolgálatban valóságban eltöltött szolgálati idejük a 12 évet meghaladja. Ez az eset a tanárságnál soha sem fordulhat elő!

A rideg tény tehát az, hogy a tanári munka értékelése teljesen periferiális helyzetbe került mind a kormányzat felfogásában, mind a társadalom megítélésében. Az anyagi javadalmazásban kifejeződő háttérbe szorítás azonban nemcsak a más hivatást betöltő tisztviselők egyetemében hajtódott végre, hanem magában a közös célt szolgáló oktatói rendben is. Ugyanakkor, amikor a középfokú iskolák tanáraitól a kormányzat megvonta a törvényileg biztosított ötödéves korpótlékot, az egyetemi tanároknál új pótlékot rendszerezített, bizonyítékkául annak, hogy munkájuk természete azt megköveteli. A másik védelmi biztosítékkal, a korossági (széniumos) fizetési rendszerrel is ellátta a kormányzat nemcsak az egyetemi tanárokat, hanem a tanítóságot is.

Azt kell tehát látnunk, hogy míg az oktatói rend egységes vonalán a kormányzat a szélső szárnyakat erősíti, a centrumot, a középfokú iskolák tanárságának helyzetét gyengíti.

A helyzetképet legapróbb részletéig megrajzolva, még egy

tanulságos tény állapítható meg: a középfokú iskolák státusai körében is a tanítóképzői státus részesült a legmostohább elbánásban. A középiskolák tankerületi főigazgatói külön státusba kerültek s így jutott a középiskolai igazgatók részére 946-os létszám mellett 9 hely, azaz 1% az V. fizetési osztályban. Nem így történt a tanítóképző-intézeti tanárok státusában. Itt a helyzet az, hogy a főigazgatók a tanári státusban foglalnak helyet s a 145-ös létszám mellett az engedélyezett két V. fizetési osztályt a főigazgatók foglalják le. A hátrány tehát a tanítóképzői igazgatók s tanárok rovására esett. Ebben is kifejezésre jut az a végzettszerű, mindjobban ránk nehezedő nyomás, amely bennünket a kormányzat részéről egy évtized óta ér.

Státusunk megértő elszántsággal vállalta és a jövőben is vállalja a nemzeti megpróbáltatás terheiből reá háramló gazdasági részt is. A reábizott nemzeti értékek gondozása közben azonban úgy látja, hogy ebbe az elszigetelt helyzetbe a legkisebb ellenálló képesség törvénye miatt jutott. A tanárság gazdasági erőtlenségét nem ellensúlyozhatta szerzett szellemi tőkájével; ehelyett a kormányzat útján a nemzettől várta megerősítését. Ezen az úton azonban fokozatos legyengítést kellett elszenvednünk.

Gazdasági ellenálló képességünket a társadalmi szervezkedés útján sem növelhettük. A magánoktatás szabad versenyeiben mi, tanítóképző tanárok, a dolog természeténél fogva, védtelenek vagyunk.

Évtizedekre terjedő kinos küzdelmeink s rengeteg nemes energia felemésztése után tehát ma mi az eredmény: lassú előrehaladás a IX fizetési osztálytól kezdve a meghosszabbított 35 évi szolgálaton át legjobb szerencsés esetben a VI. fizetési osztályig; törvénybe iktatott pótlékaink, címek, rangok és hatásköri zenit emelkedés nélkül; továbbá az a végtelenül fájdalmas jelenség, hogy többen vannak olyan tanáraink, akik 15 év óta kezdő fizetéssel az előmenetel reménye nélkül csüggedten ma is mozdulatlanul vesztgelnek.

De nem is folytatjuk tovább! Az előterjesztett adatok beszédesen bizonyítják, hogy mennyire szenvedünk. Ma egyedüli erőnk csupán hivatásunk magasztossága s a belőle eredő iratlan törvény: lelkiismeretünk.

Kérelmeinket mély tisztelettel az alábbi pontokban terjesztjük Nagyméltóságod elé:

1. Kérünk mind az állami, mind a nem állami tanítóképző tanárok részére olyan széniumos rendszerű illetmény-megállapítást, mely szervesen beleilleszkedik egyfelől az egyetemi tanárok, másfelől az elemi iskolai tanítók illetményrendszeré közé s a betöltött szolgálati idő végére biztosítja az V. fizetési osztálynak megfelelő illetményeket.

Az igazgatóknak a munkakörnek megfelelő külön progressív, nyugdíjba beszámítandó, széniumos pótlék, a főigazgatóknak a rangsoros rendszer V. fizetési osztálya minden dekórumával biztosítandó.

2. Kérjük a XIX. század közepétől örökölt, törvénybe iktatott, nyugdíjba számító, ötödéves korpótléknak a fizetési százalékkal arányos, készpénz fizetés mellett való visszaállítását.

3. Addig is, amíg a széniumos rendszer megvalósul, a főigazgatói, igazgatói és tanári státus választassék külön; az igazgatói és tanári státusban az arányszámok külön megfelelő százalékban állapíttassanak meg.

4. Kérjük mind az állami, mind a nem állami tanítóképző-intézeti tanári státus mai létszámának a szakérdekek figyelembevételével való megállapítását.

II.

A gyakorló iskolai tanítók anyagi ellátásának ügye 1868. óta a küzdelmek láncolatos sorozatát tárja elénk.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c. az elemi iskolai tanítók fizetését 300 forintban, a gyakorló iskolai tanítók fizetését évi 700 forintban állapította meg. Ez az összeg még az akkori viszonyok között sem biztosította az álláshoz mért, anyagi gondoktól és szűkölködésektől mentes életet. Az 1893. évi IV. t.-c. alapján egyes gyakorló iskolai tanítók segéd- és rendes tanári kinevezésben részesültek. Az 1911. évi fizetési mozgalom eredményeképp részükre, 40 heti óráig terjedő kötelezettség elvállalása fejében, megnyílt a VIII., majd később hosszú idő múltán, a VII. fizetési osztály. Az 1925. évi 7000. M. E. rendelet a gyakorló iskolai tanítókat a tanári státusból kiemelte s ezzel reményeket nyújtott az anyagi előhaladás javulására. A remények azonban nem váltak valóra! A gyakorló iskolai tanítók azzal, hogy a tanári státusból kivétettek, továbbá azzal, hogy az állami elemi iskolai, tehát nem gyakorló iskolai tanítók, a fent idézett státusrendelet értelmében a harmincharmadik szolgálati évük után az összlétszám erejéig a VII. fizetési osztályba kinevezhetők, két malomkő közé kerültek. A külön státussal eddig semmit sem nyertek, az állami tanítók fizetésétől aránytalanul messze elmaradtak, melyet fokoz az a körülmény, hogy az előlépésnél az állami tanítók összes szolgálati ideje számít, a gyakorló iskolai tanítók pedig azokat az éveket, melyeket nem tanítóképzőnél töltöttek, elvesztették.

Fájdalmas, hogy azok a jótékony sugarak, melyek a magas kormányzat atyai jóindulatából az elemi iskolai tanítók ügyeiben előrehaladást váltottak ki, a gyakorló iskolai tanítókkal szemben eddig hidegen maradtak.

Az ügynek és kartársainknak szeretete készítet minket arra, hogy érdekükben kérő szavunkat felemeljük, mert a gyakorló iskolai tanítók hátrányos anyagi ellátását nem tartjuk összeegyeztethetőnek sem az igazsággal, sem a tanítóképzés érdekeivel. Az igazsággal azért nem, mert a gyakorló iskolai tanítók, akik hosszabb idő óta működő elemi iskolai tanítók javából kiválogatás, külön szigorú vizsgálat útján kitüntetésképpen kerültek a tanítóképzés szolgálatába, a gyakorlati kiképzés körében rendes tanári munkát teljesítenek, szakértelemmel, buzgalommal, sőt önfeláldozással töltik be nagy felelősséggel járó nemes hivatásukat. A tanítóképzés érdekeivel is ellenkezik a gyakorló iskolai állások elhanyagolása. Az intenzív gyakorlati kiképzés érdekei megkövetelik, hogy a gyakorló iskolai tanító a jövő tanítónemzedéknek tudásban, kötelességteljesítésben, modor, türelem, szeretetteljes és igazságos bánásmód tekintetében lelkesítő, élő mintakép legyen. E kívánalmaknak természetes következménye nem lehet a gyakorló iskolai állás hanyatlása. Épen ezért sürgősnek tartjuk a segítséget, nehogy ott, ahol a legtöbb ideális lelkesedésre, lelki rugékonyságra van szükség, a szellemet bénító elégedetlenség és tespesztő közöny vegyen a kedélyeken erőt.

Mindezek után a gyakorló iskolai tanítók fizetése ügyében a következő kérelmeinket terjesztjük Nagyméltóságod elé:

1. Az állami s nem állami tanítóképző-intézetek gyakorló iskolai tanítóinak kinevezése legalább 10 évi érdemes munkálkodáshoz s az eddig gyakorlatban levő külön próbatanításokból álló vizsgálatokhoz legyen kötve.

2. A kinevezett gyakorló iskolai tanító a széniumos fizetési rendszerben a tanítóképző-intézeti tanárokkal egyenlő elbánásban részesüljön.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

Kérve-kérjük Nagyméltóságodat, hogy megcsorbított jogaink visszaállításával, sérelmeink orvosolásával emeljen ki bennünket immár az anyagi gondok kínos sötétjéből. A megértés legkisebb kézzelfogható jele is lelki fellendülést fog számunkra jelenteni s akkor lelkünk vágya szerint teljes odaadással élhetünk nemzetépítő szent hivatásunknak.

Nagyméltóságodnak, Kegyelmes Urunknak

Budapest, 1926 május hó 23-án

alázatos szolgálói:

Wagner János
elnök.

Dr. Lajos Mária
főtítkár.

képviselői nevében üdvözlöm az ünnepelt férfiakat, üdvözlöm a közoktatásügyi minisztérium képviselőjét, dr. Schwöder Ervin államtitkár urat, Dulovits Árpád min. tanácsos urat, mint ügyosztályunk vezetőjét, üdvözlöm mind a megjelent mélyen tisztelt vendégeket s az ünnepélyt megnyitóm.

A megnyitó beszéd után Schwöder Ervin államtitkár emelkedett szólásra s rövid beszéd kíséretében átnyújtotta az ünnepeltnek a legmagasabb helyről jövő elismerő iratokat. A nagyszámú hallgatóság bizonyítja, — úgymond — hogy nem kis ünepségről van szó. A miniszter úr ónagyméltóságának megbízásából jött, hogy örömeinek adjon kifejezést s az ünnepeltet üdvözölje. Hosszú évtizedekre terjedő, lankadatlan buzgalma, áldásos, nemzetépítő munka nyerte el a legfelsőbb elismerést. Midőn az ezt tartalmazó iratokat az ünnepeltnek átnyújtja, szívből kívánja, hogy az a munkás élet, amelyre visszatekinthetnek, szolgáljon például az ifjú nemzedéknek!

Ezután a tanítóképzői tanárság nevében Wagner János kir. főigazgató köszöntötte a következőkben Scherer Sándort:

Mélyen tisztelt Főigazgató Úr! Kedves Kartársunk!

Minden kulturembernek ideálokra van szüksége, de különösen szüksége van a tanárnak, ki maga is az ideálok életéből merít erőt nemzetnevelő nagy munkájához, az iskolában pedig épenséggel odaállítja az eszményképet az ifjúság szeme elé azért, hogy kövessék.

Az ideálok felfedezése mindig ünneppé avatja a felfedezés percét; az eszményképek megbecsülése pedig minden esetben az egész országra kiható nevelői mozzanat. Magára az ünneplésre pedig nem annyira az ünnepeltnek, mint inkább az életéből erőt merítő tanárságnak és a példáján nevelődő ifjúságnak van szüksége.

Méltóságodnak, Kedves Kartársunknak élete is ideál a kötelességteljesítésben, ideál a munkaszeretetben, ideál a fáradhatatlan ügybuzgalomban. Ezt elismerte Országos Egyesületünk, amikor Főigazgató Urat tiszt. elnökké választotta; ezt elismerte a Kormányzó Úr Ófőméltósága, amikor félszázados buzgó működéseért legmagasabb elismerését kifejezte.

Orsz. Egyesületünk nevében a legmelegebben üdvözlöm Kedves Kartárs Urat és az egész tanárság érzéseit tolmácsolva kívánok Méltóságodnak és hozzátartozóinak hosszú életet, jó egészséget, sok boldogságot.

Kívánjuk, hogy azok az intézmények, melyek szolgálatában annyit fáradozott, fejlődjenek, viruljanak és ebben a fejlődésben, ebben a virulásban még sokáig gyönyörködhessék!

A gondolatokban gazdag beszédet Párvy Endre tanítónőképző-int. igazgató emelkedett szempontu, meleg érzéstől áthatott, a másik ünnepelthez intézett következő üdvözlő szavai követték:

Méltóságos Uram! Az élet útjai kiszámíthatatlanok... Eppen 35 évvel ezelőtt állottam így először Méltóságod előtt, hogy, mint paedagogiumi hallgató, bemutatkozzam felügyelő tanáromnak, Sztankó Bélának... s most, 35 év után, ismét itt állok, hogy, mint a Tanítóképző-Intézeti Tanáregyesület alelnöke, üdvözöljem Méltóságodat főigazgatóvá történt kinevezése alkalmából. E két időpont közötti 35 évre esik Méltóságod ideálisan szép, értékes tanári élete, mely gyönyörű összetétele a kiváló tehetségnek, a törhetetlen szorgalommal megszerzett magas intelligenciának, a páratlan szerénységnek és a melegen dobogó, emberséges szívnek. Jellemeznem kellene e pillanatban Méltóságod életét, munkásságát! Felette nehéz feladat, mert amihez fogott,

amit elvállalt, oly fölényes biztossággal, tudással és alaposággal végezte, hogy hivatottságának igazi területét megállapítani — legalább én — alig tudom.

Mint tanár, a szó teljes értelmében elsőrangú! Tanításai a pedagógiai művészet tökéletességével hatottak, melyekben tudásszínvonalu tárgyi tudás és virtuóz magyarázat egyesültek a legkiválóbb tanítói egyéniséggel. Magyar nyelvi, irodalmi, de különösen földrajzi tanításai örökre nyomot hagytó, felejthetetlenül értékes mintatanítások voltak. Azonban Méltóságod sokoldalúságát bizonyítja, hogy pedagógiai rátermettsége mégsem e tárgyak keretében bontakozott ki a maga teljességében, hanem a tanítóképző-intézetek egy speciális tantárgyában: az ének- és zenetanításban. E téren való működése kétségtelenül úttörő és korszakalkotó. Méltóságod fellépéséig ugyanis módszeres, pedagógiailag felépített népiskolai énekkutatás egyáltalában nem volt, Méltóságod teremtette azt meg tanításaival, tantervek és kézikönyvek készítésével, melyek évtizedeken át valóságos evangéliumai lettek a népiskolai és tanítóképző-intézeti énekkutatásnak. Méltóságod egyik legnagyobb érdeme éppen abban van, hogy az ének- és zenei szaktudást a tanító ösztönműveltségében az azt megillető helyre tudta állítani. Egész nemzedékek nőttek fel a Sztankó-féle iskola szellemében s tanítványai közül is igen sokan már csak mesterük iránti rajongó szeretetből is az ének és a zene tanítását választották élethivatásul és mindig szép, kiváló sikerrel.

S ha most egy pillanatra elfordulunk Sztankó Bélától, a tanártól, az emlékezés fényénél szemünk elé ragyog Méltóságod, mint Egyesületünknek fáradhatatlan buzgalma, aranytollu, eszméket és gondolatokat ébresztő főtitkára, ki több mint egy évtizeden át nemcsak tudással és szorgalommal, de a Méltóságodtól megszokott derűs kedéllyel s mindig nobilis, úri modorral töltötte be e nehéz tisztséget. Egyesületünk ez ünnepélyes pillanatban tisztelettel, szeretettel és ragaszkodással hajtja meg zászlaját Méltóságod előtt nemcsak, mint volt főtitkára, de jelenlegi tiszteletbeli tagja előtt is.

Az idő rövidsége korlátot szab ugyan üdvözlő beszédem terjedelmének, de azt hiszem, vétenék a történelmi hűség ellen, ha pár szóval fel nem említeném azt az érdemes munkásságot is, melyet Méltóságod éveken át a minisztériumban kifejtett és kifejt. Méltóságod ezen megbízatására is felette büszkék vagyunk, mert tudjuk, hogy kiváló képességeivel s adminisztráció szövevényes berkeiben is játszi könnyedséggel eligazodik s ott is megbecsülést és tiszteletet szerez a tanítóképző-intézeti tanárságnak.

Méltóságos Uram! Ez üdvözlésemben értékes egyéniségének csak egy pár jellegzetes mozaikdarabját ragadtam ki; a teljes, tökéletes kép megfestését nálamnál avatottabb kezekre bízom. Most csak arra kérem Méltóságodat, fogadja kitüntetése alkalmából Egyesületünknek szívből fakadó üdvözlését. Mi Méltóságodat mint a tudás, alkotás, szorgalom és becsület lovagját s mint a tanítóképző-intézeti tanár igazi mintaképét, örökre szívünkbe zárjuk. Isten sokáig őrtesse!

A beszédek elhangzása után a tanítónőképző-intézet énekkara üdvözlő dalokat énekelt, majd az ünnepeltek meghatott hangon mondtak köszönetet. Az I. ker. áll. tanítóképző-int. énekkara Sztankó Béla szerzeményeiből adott nagy precizitással néhány darabot elő. A felemelő ünnepséget a Hiszekegy akkordjai fejezték be. Akik részt vettünk a Scherer-Sztankó-ünnepségen, mint életünk egyik megható, drága élményére fogunk mindig visszagondolni reá.

II.

A kalocsai egyházmegye oktatásügyének vezetője, dr. *Kis-Erős* Ferenc főtanfelügyelő december hó 11.-én vette át a Kormányzó Őfőméltóságának legmagasabb, a tanítóképző-intézeti kir. főigazgatói címet adományozó okmányát.

A városháza nagytermébe sereglett az ünneplők tömege. Első helyen látjuk a kegyes főpásztort, *gr. Zichy Gyula* érsek urat és az egyházi méltóságokat. A kultuskormány képviselője, dr. *Schwöder* Ervin államtitkár és a fővárosi vendégek: *Breyer* István prelátus-kanonok, államtitkár, *Dulovits* Árpád, *Vajdinger* Gyula, *Thüröczy-Ruzicska*

Gyula miniszteri tanácsosok, *Négyessy* László egyetemi tanár. Az ünneplők soraiban helyet foglaltak az egyházi és világi tanerők, a városi, járási hatóságok, hivatalok, testületek vezetői s tagjai, az ünnepelt tisztelőinek sokasága, a leventék, a lelkes tanulóiifjúság.

Az üdvözlő dal elhangzása után dr. *Schwöder* Ervin államtitkár nyújtotta át az ünnepeltnek a kinevezési okiratot megleghangu üdvözlő beszéd kíséretében. Kifejezte örömét, hogy üdvözölheti azt a férfiút, kinek munkássága közismert. Aki kitartásával, lankadatlan munkásságával, erős hitével és bizalmával új életre keltette ezt az elnéptelenedett intézetet. Az intézet föléledt, benépesedett és gazdag virágzásnak indult. Ezért fordult feléje a magas kultuskormány figyelme; ezért terjesztette őt kitüntetésre a közoktatásügyi miniszter úr Őnagyméltósága. Ez a magas kormányzó kiüntetés megbecsülése egy munkában és eredményekben gazdag életnek. De az ünnepelt személyén keresztül megbecsülése az egyháznak is. Mert a kormányzat mindenkor elismeri a katolikus egyház érdemeit, amidőn megállapítja, hogy erkölcsi és anyagi támogatásával biztosítja a kultúra emelését. Kívánja, hogy a kitüntetett eddigi testi és lelki erőinek birtokában folytathassa továbbra is érdemes munkásságát.

A hallgatóság a rokonszenv jeleivel csatlakozott az államtitkár szavaihoz. Ezután *Potzta* Ferenc tanítóképző-int. c. igazgató a következő üdvözlő szavakat intézte az ünnepelthez:

Azok nevében bátorkodom felszólalni, akiket talán legközvetlenebbül érint a mai nap fénye és öröme. Tanártársaim megbizásából tolmácsolom azok érzelmeit és gondolatait, akiket a munka közössége, a nevelő-törekvések állandó kapcsolata fűz a mai ünnepségünk keretében kitüntetett vezérhez. Ismert tény, hogy a hosszabb együttlét fokozatosan leapasztja, sőt végül teljesen letörli az egyén ünneplő vonásait s idővel előáll a szürke hétköznapi ember kiütköző fogyatkozásaival, gyarlóságaival. Mi az ellenkezőről teszünk tanúságot. Érdemes vezetőnkkel való s évek sorozatára kiterjedő együttlétünk, kapcsolódásunk, az ismétlődő alkalmasszerűségek elkerülhetetlen megszokottsága sem ronthatta le ünnepeltünk emelkedett személyiségét, nem eredményezhetett szürke ellaposodást. Ez az utóbbi ugyanis csak ott következhetik be, ahol nincsenek igazi mélységekbe ható értékek, hanem az elsimulás, sőt

talán eltorzulás gyengeségét magukban hordozó tények alkotják a lélek alapvázát; de ilyesmire nem számíthatunk olyan személyiségnél, ahol a lelki, erkölcsi erők, bár emberiek maradnak, megnemesbülve egészen az ideál előcsarnokáig vezetnek.

Mi munkatársak nemcsak ünneplünk, hanem tanuvallomást is teszünk. Hevültünk vezérünknek a tudományok szeretetében izzó lelkén; érdes kövekkel kirakott pályánkon erőt, bizalmat merítettünk a nevelés ügyéért rajongó, megingathatatlan kitartásából. Mi éreztük energiáinak megfeszülését, amikor ügyünk igazáért, létéért síkra szállt; mi hallottuk szíve dobbanását, amikor a gyarlóságok, a botlások megítélésében s megbocsátásában talán legnagyobb volt. Mi láttuk elfehéredő, remegő ajkát, mikor a halálharang siránkozott intézetünk felett; de szemléltük a lelkesedést, az öröm perzselő lángját is szemében, amikor saját fáradozásait, áldozatait feledve, felretolva a hálát, az érdemet teljességében azokra a kezekre hárította, melyek megértő, megbecsülő magas helyekről nyujtották az életmentő segítséget.

Mindezeknek élő tanúi vagyunk. Azért talán nem sértjük meg a szerénységet, amikor megállapítjuk, hogy a mi aláírásunk a mai érdem-mérlegen döntő erejű, súlyos bizonyíték.

Hasonló kiténtetések falkalmával a felszólalók, méltóan, az arany és drágakövek birodalmából merítik a hasonlatokat. Engem ünnepeltek értékes, kemény, magyar lelke más irányba vezet s arra indít, hogy a magyar sziklák kemény tartalmát, a vasat válasszam hasonlatom alapjául, azt a fémeket, amely egyedül a munkától nyeri fényét. Belőle készül az ekevas. Ez belevág a haza rögébe, életre kelti a kalászttermő őserőt, de megrezdülnek a hősök por-szemei is. Ez a rezdülés terjed, megnő, s fölhat a parlament csúcsáig, az egyetem, a művészet palotáinak magaslatáig. Ünneplünk is barázdát von magot vet az alsó rétegekbe, az őserő talajába: a milliók számára nevel tanítókat és vezet a népoktatást. Ámde ezeq alapvető kultúrmunka hatása erő, élet, melyen mindaz felépül, ami ebben a házában értékes, nemes, örök életű. Ez az alapoq munka váltja valóra a szépen hangzó szót: minden teremtettt léleknek szent joga van a kultúrához; — mert a nép tömegét formáló munka nélkül csak színes árnykép, üres, sőt megtevesztő frázis az általános jog hangoztatása. Vasból születik a kard, mely megvédi az otthont s mindazt, ami szép, értékes benne. Ünneplünk acéllelke javaiból róttá erőbe fegyverzetét a magyar haza alapértékeinek megtartására; teremtettt, épített és meg is védte amúgy is megfogytakozott erőforrásainkat, a jövő reményének alapjait.

Ég felé fordulunk. Árassza ünnepltt vezérünkre kifogyhatatlan kegyelmét. Növelje erejét annak további eredményes szolgálatára, amittől egyesegyedül új életet, feltámadást várhatunk; annak gyarapítására, amittől fennmaradásunk, létünk függ. Legyen továbbra is még sokáig építöje annak a monumentális szent épületnek, melyért vágyakozó magyar lelkünk imádkozik!

Az üdvözölő szövat mély hatást keltett. Utána az ifjúság szónoka tolmácsolta a szeretetet és ragaszkodást a jószágos atya és követendö példakép iránt.

Befejezésül fölszólat az ünnepltt főigazgató s elfogódott hangon mondott köszönetet a kiténtetésért és ünneplttetésért.

Az ünnepség méltó kereteit alkották a művészi szavalatok, ének- és zeneszámok.

Az ünnepség függőnye legördült, a hallgatóság eltávozott. Valami azonban megmaradt s elmélyült: a nevelés munkájának értékelése s művelőinek megbecsülése.

*

Egyesületünk választmányi tagjainak névsora.

1. Amler Antal	1924	38. Lechnitzkyné Jancsó G.	1926
2. Balázs Béla	1922	39. Marczelly Kornél	1926
3. Barkáts Mária	1922	40. Maurer Mihály	1926
4. Berényi Irén	1926	41. Mesterházy Jenő	1924
5. B. Braun Angéla	1924	42. Mészáros Jenő	1924
6. Brunovszky Rezső	1924	43. Mihalik József	1926
7. Doby Ida	1926	44. Móczár Miklós	1926
8. Drozdy Gyula	1924	45. Molnár Oszkár	1922
9. Dúzs Mária	1924	46. Nagy Ferenc	1926
10. Éber Rezső	1922	47. Dr. Novy Ferenc	1922
11. Farkasdy Zoltán	1924	48. Németh Sándor	1922
12. Dr. Frank Antal	1922	49. Patyiné Láng Mária	1926
13. Fekete József	1924	50. Pálmai Lenke	1924
14. Dr. Gerencsérné Szánthó J.	1922	51. Pócza József	1922
15. Geőcze Sarolta	1926	52. Quint József	1924
16. Gömöri Sándor	1922	53. Répay Dániel	1922
17. Dr. Greguss Pál	1926	54. Roda Mária	1926
18. Gyulainé Gratz Mártha	1926	55. Rojkó Antal	1924
19. Hamar Gyula	1922	56. Rónai Sándor	1924
20. Dr. Harmos Sándor	1922	57. Snašel Ferenc	1926
21. Herczegh Kamilla	1926	58. Sarudy Ottó	1922
22. Holvédné Dr. Veress Julia	1924	59. Sebestyén Erzsébet	1922
23. Horvai Ede	1926	60. Strauchné Entz Jolán	1924
24. Jaloveczky Péter	1924	61. Scherer Sándor	1922
25. Jaloveczky Péterné	1926	62. Szarka Lajos	1924
26. Juhász Imre	1926	63. Schön István	1922
27. Dr. Kenyeres Elemér	1924	64. Szontagh Katalin	1926
28. Keszler Károly	1926	65. Tabódy Ida	1924
29. Kiss József	1926	66. Tanfi Iván	1924
30. Klaudy Gyula	1924	67. Tscheik Ernő	1926
31. Dr. Kosáry János	1924	68. Váczy Ferenc	1924
32. Kostyál Ilona	1922	69. Váradi József	1926
33. Kovács Dezső	1924	70. Dr. Veress István	1924
34. Dr. Körös Endre	1926	71. Vízihányó Károly	1924
35. Köveskúti Jenő	1926	72. Végh József	1922
36. Dr. Lajos Mária	1926	73. Wagner János	1922
37. Ligárt Mihály	1922		

IRODALOM.

Molnár Oszkár: A tanítási módszer történeti fejlődése. (Népiszkolai Egységes Vezérkönyvek. I. kötet.) Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bpest, 1926. 84. l. Ára 3 P.

Az egységes, nemzeti érzéstől átítatott magyar kultúra mint ideál lebeg a nemzeti állam kiépítését szolgáló nagyvonalú kultúrpolitika előtt.

Nemcsak nemzeti problémáink magyar szellemű kutató gárdáját kell erősítenünk és európai nivón tartanunk, hanem a termelő tömegek kultúráját is az öntudatos hazafiasság eszméjének normája irányában magasabb színvonalra kell emelnünk. A magyar lélek ősi talajába bele kell gyökereztetnünk a nemzet sorsáért való aggodást, hogy a milliók is együttörüljenek és együttremegjenek jó és balsorsban, ismerjék a nemzet multját és jelenét és tudatos munkásai legyenek a magyar holnapnak.

Ebben a formáló munkában a magyar család mellett fundamentális szerepe van a magyar népiskolának. A népiskola lelke meg a nemzeti tudatosságtól áthatott magyar tanító. Az iskolaépület, felszerelés, szemléltető eszközök az ő lelkén keresztül szolgálják a magyar gyermekek millióit: a holnap magyarságát. A mai generáció olyan, aminő az előző generáció tanítója volt, s a jövő generáció olyan lesz, amilyen a mai tanító. Az iskola lelke, éltető napja ő.

Milyen legyen a tanító? A mesterember gyakorlata szükséges kelléke, mert az emberformálás a legmagasabb fokú ügyességet követeli tőle. Művészi intuicióból táplálkozó ösztönének is kell lennie, amely biztosan igazítsa tapintatos eljárását az épen szükséges, az épen tökéletes bánásmód, irányítás szolgálatában; de birtokában kell lennie a céltudatos elméleti, tudományos ismereteknek is, amelyek megszabják a feendő elv szerint rendezett egymásutánját, hogy a módszeres egység logikái alkata a biztos ítéletű és művészi tapintatú tanító lelki közvetítésével a szomjúzó gyermeklélek gazdagodásért dolgozó igaz értékévé váljék.

A jobb iskolai gyakorlat felé törekvő, nevelő tanítók ezreinek munkáját akarja támogatni a *Népiskolai Egységes Vezérkönyvek* sorozata. Ez a vezérkönyvsorozat van hivatva az új tantervnek megfelelő módszeres tanítási gyakorlatot fokozatosan tökéletesíteni és a nyugateurópai népek nevelésével lépést tartó népiskolai nevelőmunkát megteremteni.

A sorozat első kötete Molnár Oszkár fentjelzett munkája, többi kötetei a népiskola egyes tárgyainak módszeres feldolgozását fogják tárgyalni.

Molnár könyvének már általános beosztásából is nyilvánvaló, hogy szerzője alapos ismerője Herbartnak és iskolájának s a herbartisták tanítási módszerét nem mereven, hanem a józan megfontolás szabadságával ma is alkalmazandónak itéli. A munka nyolc fejezete közül az első a módszer fogalmát, a II. a módszer történetét adja Herbartig; a munka gerince Herbart (III.), Ziller (IV.), Rein s Dörpfeld (V.) és Sallwürk (VI.) módszerelméletét tárgyalja. A két utolsó fejezet (VII.) a történeti áttekintés összefoglalását és (VIII.) a módszer szükségességét, alkalmazhatóságának határait, s a továbbfejlődés lehetőségeit öleli fel.

Herbarttól Zilleren és Reinon keresztül Sallwürkig van az áttekintő módszertörténet. Szerző az újabb fejlődést is jól ismeri, de benne is a herbarti iskola módszeres felfogásának újabb alakulását látja. Mi volt Herbart előtt? Alig valami. Mit adott Herbart és iskolája? A pszichológia akkori színvonalának megfelelő tanítási módszerelméletet és gyakorlatot, amelyet támad és helytelenít az utóbbi évtizedek kutatásai folytán nagyot fejlődött modern lélekvizsgálat, de az újabb fejlődés is a herbarti alapra épült. Lehetnek eltérők Herbart és iskolája értékelése tekintetében a vélemények — ez természetes is —, de abban meg kell egyeznie mindenyikünknek, hogy a Herbart utáni legújabb fejlődéshez is csak Herbartnak és tanítványainak tanul-

mányozásán keresztül vezet az út. Herbartot kikerülni és egyszerre túl lenni rajta, nem lehet, mert minden megelőző történeti fejlődési út hozzá fut össze és minden utána következő, tőle elágazó út is belőle indul ki.

Molnár Oszkár munkája szerves összefoglalása a Herbarti iskola módszerelméletének. A magyar iskolai gyakorlatban — tapasztalatom szerint — nagy szerep jutott a fokozat alapján való tanításnak. Azonban a fokozatban sokan föltétlen üdvözítő sablont, afféle „bölcsek kövét“ láttak, amelyek már üres, formális „betartása“ is célhoz vezet. Ide torkolt a Herbarti fokozatelmélet sokszor felületes tankönyvi tárgyalása, a pszichológiai és logikai háttér elsikkadt s csak az üres, tartalmatlan formula maradt meg, amelyet minden anyagra egyformán ráerőszakoltak. Szerves elméleti áttekintést kap a működő pedagógus és a pályára készülő jelölt mindennapi és minden órai gyakorlati munkájának elméleti hátteréről. Rá fog döbbsenni — olvasásközben —, hogy a tanítás művészi alkotás. Minden módszeres egység feldolgozása nemcsak az intuíción ihletéből kap ösztönszerű irányítást, hanem az irányt mutató nagy elvek az anyag logikai struktúrájának és a tanuló lelki habitusának pontos ismeretét is feltételezik s ezek szűrődnek át a pedagógus nevelő lelkén tanítás közben s keltenek üde, sarjadzó életet a tanuló szomjas lelkében.

A módszer alapelemeiből építi föl Molnár a fokozatelméletet, lépésről-lépésre kísérhetjük az egyes elemek történeti kialakulását s azt a minuciózus analízis munkát, ahogy az egyes elemeket egymástól elválasztja s azt a lelkiismeretes pontosságú szintézist, ahogy lépésről-lépésre kimutatja, mit adott a Herbart előtti didaktika a módszerelmélet épületéhez, hogy rakta le az elméleti alapokat Herbart, hogy alkalmazta ezt a gyakorlat számára Ziller és Rein, Dörpfeld és Sallwürk s ezzel az ötletszerű tanítási gyakorlat, nemcsak az elméleti könyvek lapjain, hanem az iskolai gyakorlatban is átalakult elvek által irányított módszeres munkává. Nagyon értékes a történeti fejlődés összefoglalása (VII. fej.), amely az egész fokozatelmélet szerves felépítését és könnyű áttekintését adja.

Az újabb fejlődésnek csak néhány irányát és lehetőségét adja Molnár. Sokan lesznek, akik az újabb elméletek terén többet vártak. Az utolsó két évtized sokat termelt; új irányok jelentkeznek. A kísérleti lélektan és a gyermektanulmány alapján új módszeres eljárás szükségessége jelentkezik. De nem élnek-e ezek még ma is a kísérletezés, az alakulás, a változás lázában? Történeti munka számára pontosan mérlegelhetők-e, lezárhatók, értékelhetők-e? Nagy nyeresége lenne a magyar didaktika irodalmának a Herbart utáni irányok feldolgozása is, de Molnár munkája — úgy érezzük — így egységesebb szellemű.

Ha a munka végén levő magyar módszeres irodalmat áttekintjük, akkor látjuk csak igazán, milyen nagy szükség volt egy összefoglaló, a történeti fejlődést felölelő munkára. Az eddigi irodalom túlnyomórésze folyóiratokban jelent meg. Ezek a folyóiratok a magyar tanítók túlnyomórésze számára alig hozzáférhetők, míg az egységes vezérkönyvsorozat nélkül magyar népiskolát elképzelni alig tudok.

A *Népiskolai Egységes Vezérkönyvek* nagy színvonalemelkedést kell, hogy jelentsenek a magyar szakirodalomban; a sorozat első tagja méltó praeludium. A fokozatelméletben sok van az emberi lélek megismerő munkájának örökérvényű ritmusából. Molnár munkája élvezet bennünket a fokozatelmélet velejéig.

Mácsay Károly.

Dr. Erdélyi Lajos: Magyar nyelvi tanulmányok. I. köt. A gyulafehérvári sorok fényképmásaival. A szerző kiadása. Bpest, 1926. Nagy 8° 157 l. Ára a szerzőnél rendelve 75.000 K.

Erdélyi Lajos folyóiratokban elszórta megjelent tanulmányaiból olyanokat gyűjtött össze e kötetében, melyek a filológia és a didaktika érintkezési területeire tartoznak. Könyvét segédkönyvnek szánta főiskolai hallgatói és az érdeklődők részére, nemkülönben a tankönyvírók részére, akik némely részletkérdésben még nem fogadták el a tudomány haladottabb álláspontját.

A szerző tanulmányai során kettős minőségében lép elénk: mint szak tudós, aki nyelvbuvárataival művelődésünk széles területéről aknázza ki értékes adatait és megállapításait, (4 értekezése a székely nyelvjárással, a csángók eredetével foglalkozik, egy a Gyulafehérvári Sorok kérdésével, kettő pedig Budenz és Paul emlékezete kapcsán a nyelvtudomány fejlődésének mozzanataival); másrészt mint pedagógus, aki „újgramatikusan alapon a formális logikai elavult felfogással szemben a lélektani magyarázat elvének alkalmazására, a nyelvtanítás tudományos egyszerűsítésére s a népnyelvnek és néphagyományoknak gyűjtésére és értékesítésére kívánja felhívni a figyelmet.“

Ránk, pedagógusokra nézve ezek a célkitűzések a legértékesebbek. Mint a nemzeti nyelv kincsének hivatásszerű *ápolói*, a tanárság bizonyára örömmel fogadja ezen a téren az újítást, ha ez az újítás a tudomány biztos eredménye és ha a tanítás egyszerűsítésével jár. Hiszen a tanárság rendeltetése a tudományos igazságok terjesztése, népszerűsítése. Amit a maga egyéniségéből ad, az épen a kristály, a világosság és az élesvonalúság.

I. „Az u. n. *összevont és kihagyásos mondatok modern szempontból*“ c. tanulmányával, amely 1896 óta különböző feldolgozásban jelent meg, „sikerült elérnie azt, hogy ma az ország majd mindenfajájú iskolájában nem tanítanak már „összevont“ mondatokról, hanem csak *többszörös mondatrészekről** (Pl. Péter és Pál vitatkozik. Nyihog, kapál, rug, vág Toldi paripája.) Természetesen olyan értelemben, hogy mindegyike ezeknek a többszörös mondatrészeknek önálló mondatrészi sullyal egymagában is megállhatna akár simultan cselekvésekről van szó, (mint a fenti példák), akár viszonylagosakról, (ilyenformán: tél és tavasz szabályosan váltakoznak, *vagy*: a tél szabályosan váltakozik a tavasszal s fordítva.) Nem így a szerzőemlítetté következő példa (4 l.): „A magyar zászló piros, fehér, zöld.“ Ez ugyanis lélektanilag nem több állítmányú (állítmányi kiegészítőjű) mondat, mert a három közül egymagában egyik sem állja meg állítmányi helyét, csak ezzel a körpontozással: *piros-fehér-zöld* és együttesen.

Nem eléggé szerencsés tehát a *többszörös mondatrész* kifejezés, melyet pedig a szerző tudományos szempontból egyedül tart helyesnek a felső fokon. Ez a nyelvtani terminus technicus u. i. az imént bemutatott lehetőségén kívül félreértésre adhat alkalmat az u. n. *testes mondatrészek* vizsgálatánál. Kétségtelen u. i., hogy a névszói mondatrészek attributívumok járulékaik többtagúvá duzzasztják a *puszta mondatrészt*, a gondolat *vázának* egyes részeit, anélkül, hogy ezzel minőségileg maguk is olyan önálló mondatrészzé is válnának. Ebben a mondatban pl. „Józanul gondolkodó ember az említettem példák mindegyikéből levonhatja a reá nézve kedvező tanulságot“ van három testes mondatrész; mindegyike 3—3 tagú, ezek között a tagok között még a jelzőnek is van határozós járuléka, pedig ez a *határozó* itt nem mondatrész, hanem

* *Több alanyról, több állítmányról.*

csak az alanynak, ill. a tárgynak egyik tagja. Lényegében leszerelt mondatok jelzői minőségben az alany, ill. tárgy vonzási körében.

Mint hogy a nyelvtan tanításának minden fokon az az egyik gyakorlati célja, hogy a gondolatközlés szabatoságára szoktassuk tanítványainkat, szükséges a terminusok tekintetében is valamely megállapodásra jutnunk; ebben az esetben legkifejezőbb a *több alanyú, több állítmányú* jelölés alsóbb fokon csakúgy, mint a felsőbb fokon.

Találó bizonyítással tör pálcát szerzünk az u. n. „kihagyásos mondatok” (elliptikus mondatok, zeugma szerkezet) különféle fajai felett is. Valamennyi szerkezet magyarázatánál igen helyesen a pszichikai folyamatra támaszkodik a formális logikai elemzéssel szemben. *Wundt* mondatelméletét vallja; eszerint a mondat „a tudatban jelenlevő egésznek, egy teljes képzetnek (Gesamtvorstellung) önkénytelen tagolása, felbontása és nem összetevése.” (7. 1.) A mondat tehát analitikus pszichikai folyamat; lényegileg lelki képzeteknek, képeknek nyelvi feloldása. Ez a feloldás a fejlődés folyamán bizonyos nyelvi formákba rögződött, majd idomult s így állottak elő a tipikus mondatból (alany, állítmány) eltérő különböző mondatalakok, amelyeket a nyelvészek *kihagyásos, hiányos, alanytalan, igétlen* stb. mondatoknak neveztek el. Szerzünk a *kihagyásos* mondatok különböző alakjait — Kulcsár Endre kifejezésével — a *ráértés* lelki folyamatával magyarázza meg. Érti rajta „beszédünkben azt, ami két vagy több dologra közösen vonatkozik, ha már egyszer ki van fejezve, nem ismétljük, — csak ha nyomatékosan ismételni akarjuk, — mivel a még élénk emlékezésnél fogva továbbra is értjük” (12. 1.). „Az az elemzés csak formális logikai elemzés, mely lépten-nyomon mondatot lát a mondatban (?), az egyes mondatokat elszigetelten tekinti s mindenikben külön alanyt és állítmányt keres.” (9. 1.)

A kihagyásos mondatok egyik fajtáját, a *hasonlaton* alapuló szerkezetűt ráértéssel s nem kihagyással magyarázza. Ilyenféle mondat pl. ez: *Úgy él, mint valamely herceg*. A tanítás szabatosága szempontjából az a döntő ránk nézve, hogy szükségünk van-e helyette egy újabb mondatfajtának életrehívására avagy bele tudjuk-e ezt a „kétséges” szerkezetet is a már megállapodott mondatfajtákba sorozni, még pedig a *többalanyú* mondatfajtába?

Testesebb alakja ennek a nagyon elterjedt szerkezetnek ez: *Úgy él, mint valamely herceg szokott*. (V. ö. *Egyszer volt egy leány, ki csak úgy játszott a legénnyel, mint macska szokott az egérrel*. Arany.) Egy másik változata a hasonlatnak: *Úgy él, mint hal a vízben (vagy mint Bolond Pista a nevenapján)*. (V. ö. *Er lebt wie Gott in Frankreich*.) Ezek már kifejezőbbek, mint az előbbi, mert az alanyhoz (hal) tapadó határozót el sem hagyhatjuk, csak az értelem rovására (t. i. a hálnak a víz az életfeltétele; de nem tehetjük hozzá a *szokott* segédigét, mert akkor csak az életmódra vonatkozik a hasonlat). Más fogalmazásban: *Hercegeként él* vagy *herceghez hasonlóan él; a vízben élő hal-ként vagy hal módjára él, vagy mint (az) a hal, amely a vízben él, úgy él ő is*. Kiténik tehát különösen a második mondatból, hogy 1. nyelviileg az igei állítmány (él) erős virulenciájú, hisz azért állítmány s csak a kötőszavas fogalmazásban vált feleslegessé a kétszeres kitétele; 2. a hasonlítás alapját jelző *módhatározó* itt egyik fogalmazásban sem maradhat el; a közleletű fogalmazásban az *úgy* — *mint* képviseli azt. (Az *úgy* módhatározó a közös ige cselekvésére *mutat*, *amint* az alanyokat kapcsolja: ő ~ mint herceg; ő ~ mint hal a vízben); 3. nincs két állítás, tehát nincs is két mondat, [mint ahogy *Simonyi*: Magyar

nyelvészet c. 1909² tankönyvében az összetett mondatról szóló fejezetében összehasonlító mellékmondati típust vesz fel (68. lap), vagy *Balassa József: A magyar nyelv 1909² (157. l.)*] hanem csak egy látszatra bővített mondat, amelyben (jelen esetben *ő*) *x* a logikai és nyelvtani alany; ellenben *herceg*, illetőleg *hal a vízben*, minthogy ezek a képek a fogalmazó egyén lelkében a gondolat határozottabbá tétele (determinálása) céljából a főneves módhatározó helyett a logikai alany mellett figuráltak, *pszichikai alanyok*, épen ezért többnyire *testes alanyok*, nyelvtani állítmányuktól megfosztott, tehát leszerelt mondatfészek, mint ilyenek beleolvadtak a logikai mondat szerkezetébe, amelynek lelke, állítmánya, mint eredeti gondolat létalapja, továbbra is figurál.

Ha az állítmány átható ige, akkor ez a determináns pszichikai elem testes tárggyá, esetleg határozóvá is alakul át. Pl.: *Ott hagyott* (engem), vagy *barátom ott hagyta őket, mint Szent Pál az oláhokat*. Ebben párhuzamosan figurál az alany és a tárgy. Vagy ebben a csongrádi helyi közmondásban: *Annak is megadtad a módját, mint Kaszaniczky a szüretnek*. (Az illető szőlőbirtokosnak u. i. a tavaszi árvíz elvitte a termését, de ő azért annak rendje és módja szerint a szőlőjében megtartotta a szokásos szüreti lakomát.) Ebben már a rámutató *úgy* határozószó nélkül párhuzamos alany és részeshatározó van.

Sőt ez a determináns pszichikai elem alárendelt mellékmondati fogalmazásban is megmaradhat. Pl. *Úgy szalad, mint akit puskából kilőttek*. (= mint a puskából kilőtt [ember]). Ez az alárendelt mondat minden virulenciája mellett is a maga teljességében csak pszichikai értékű alany a cselekvés (szalad) módjának érzékibb, tehát költőibb kifejezésére. Nyelvi alakjának ismertető jegye a *mint* kötőszó.

(Hasonló elbírálás alá esik a *tagadással kiemelő* ilyes szerkezet (*elevatio*). **Nincs** a teremtésben vesztes, **csak én** (t. i. Bánk). *Az ebédnél nincs vendége, csak a múlt idők emléke* (Vörösmarty). Itt sincs két gondolat, tehát összetett mondatról sem lehet szó, de még „kihagyásos“ mondatról sem, mert itt pszichikai ellentét szolgál a gondolat érzékítésére.)

Legjobban igazolja a fenti tényállás helyességét az a hasonlításból származó mondat szerkezet, melynek alapja nem a cselekvés, mint a fenti példákban, hanem a tulajdonság vagy mennyiség. Pl. *Olyan piros az arca, mint a rózsa. Annyi ott a baj, mint égen a csillag*. Abban a *rózsa*, ebben *égen a csillag* a pszichikai determináns elem. Amaz másként is fogalmazható a tulajdonság átcserélésével: *olyan az arca, mint a piros rózsa* vagy valóságos metaforával: *arca piros rózsa* > rózsaarcú. Ebben az utóbbi fogalmazásban a pszichikai alany belenyomult a logikai mondatba mint névszói állítmány (vagy ha tetszik: állítmányi kiegészítő), illetőleg mint jelző.

Szerzőnk a *rátertés* lelki folyamatával magyarázza egyébként igen helyesen ezeket a *mint* kötőszós szerkezeteket. A nyelvtanban azonban nem lelki folyamatokkal dolgozunk, hanem azok *nyelvi eredményeivel*, amelyek *formákban* jelentkeznek. A *rátertés* a hallgató vagy olvasó lelkében megy végbe, miként a formula keletkezése is a fogalmazóéban, a nyelvi eredmény azonban sem a „kihagyásos“ mondat, sem „ráértéses“ mondat, hanem *bővített mondat* (hiszen a jelző is végeredményében mondat állítmányából alakult járuléka a névszónak; szerzőnknek is ez a felfogása! l. 22. lap.). Ezeknek a bővített mondatoknak azonban nincs két olyan alanya sem, mint a szimultan (verekszik) vagy relációs (váltakozik) értékű állítmányfogalmaknak, tehát nem többalanyúak, mert az egyiknek elejtésével a másik is s vele együtt a mondat is meg-

semmisül; az összehasonlítás révén tehát egyiknek sincs önálló virulenciája (életképessége). Lehetne tehát az ilyen mondat neve: bővített mondat *iker-alanyokkal*, mert a logikai és pszichikai alany magas fogalom az iskolában. Ámde az ikerfogalom is teljes értékű azonosságot jelent, ez pedig a jelen esetben nem állapítható meg, azért ismét csak a pszichikai folyamathoz kell fordulnunk elnevezésért. Minthogy pedig ez a folyamat lényegében nem más, mint a cselekvés, tulajdonság, mennyiség tökéletesebb érzékítésére, tehát egyben határozottabbá tételére szolgáló elem, minthogy továbbá ez a determináns elem a mondat szerkezetében a névszói mondatrészek mellé szegődik *mint*-kötőszős alakban, de azonos külső járulékokkal (alany, tárgy, határozói ragokkal), mondattanilag ezek az *értelmező jelző* szerepét töltik be s ezért mint *értelmező alanyok*, könnyen felfoghatók.

Mellőzve ezúttal szórendi helyük vizsgálatát, értelmezői mivoltuk igazolására szolgál magának a szerkezetnek fejlődési iránya is. Az eredeti módhatározó mutató szója, az *úgy* kiveszőben van némely fordulatban. Pl. *Én meg, tudod, mint dinnye a fűben lapultam s hallgattam. — Mit szólsz hozzá, Józsi mint hősszerelmes! El tudod képzelni Bandit mint remetét? Hogy fest húgod mint új asszony? vagy húgod, az új asszony?* Utóbbiban már a tipikus *mint* kötősző is elmaradt s a pszich. alany mint alakilag is szabályszerű értelmező jelenik meg. Kétségtelen bizonyítéka ez annak, hogy a *mint* kötőszős szerkezetben a reális logikai mondatrész (alany, tárgy) mellett a pszichikai még mindig mint *látszat* (idea, fictio), mint az a lelki kép szerepel, amelynek tartalmában benne van (vagy ha ellentétet akarok kifejezni, éppen nincs benne) a tulajdonságoknak, jellemvonásoknak az a teljessége, amelynek kedvéért éppen ezt a felmerült képet használom s amelyet semmiféle jelzővel, körülírással találóbban úgy sem tudnék helyettesíteni. Ellenben ha elhagyom a hasonlító *mint* kötőszőt, már reálisabbá válik a kifejezés (*húgom, az új asszony*, ez lehet egyszerű megkülönböztetés is a többi húgomtól, ha természetes a hangsúlyozás), csak jelentősebb hanghordozással és arckifejezéssel sejtethetem az *állapotváltozásra* való célzásomat.

A *mint* kötőszavas értelmezőhöz tehát kétféle lelki motívum is fűződhet. Az egyik a felmerülő emlékkép mint *látszat* a valóság mellett. (Pl. Húgom eddig, mint új asszony, csak a képzeletben szerepelt). A másik az *állapotváltozás* mint átmeneti folyamat a *látszat* (= képzelet) és a valóság között. Érdekes, hogy ezt a két motívumot kifejező igék (tehát a képzeleti és átváltozási tartalommal rendelkezők) a magyarban ezt az értelmezőt továbbfejlesztették részint *-nak -nek* ragos állandó vonzattá pl. *Nem tudom elképzelni Bandit remetének*, vagy *B. remetének készül v. megy, okosabbnak gondoltam, beáll kocsisnak*; részint *-vá -vé* ragos eredmény (vég)határozóvá. Mindkettőre példa: *Bolondnak tartasz! Mási tégy bolondd!* (A latinban azonban megmaradt alakilag alanynak, ill. tárgynak a kettős nom. ill. acc. szerkezetekben, míg a németben prepozíciós szerkezetűvé is alakult, pl. *Er hält ihn für einen Narren!* és *Er nennt ihn einen Narren.*)

Modern pszichikai alapon állunk tehát akkor is, ha a kérdéses szerkezetet „ráértés“-sel magyarázzuk, de továbbra is *bővített mondatnak* nevezzük (s nem összetettnek), a benne előforduló kettős mondatrészek egyikét pedig *értelmezőnek*. Az a körülmény pedig, hogy e kettős mondatrészek szorosan összetapadnak s egymástól el nem választhatók, szükségessé teszi, hogy ezt az írásban is kifejezzük, még pedig központosítás nélkül.

Egy másik folyamánya ennek a pszichikai álláspontnak az a fentiekben kimutatott nyelvi tény, hogy a Wundt-féle mondatelméleti analitikus felfogás kiegészül a szintetikus felfogással, amennyiben az eredeti mondatok (= lelki feloldások) a tartalmi túlterhelés következtében nyelviileg mondatrészekké (jelző, állandó vonzat) sűrűsödnek.

II. Részletesebben terjeszkedik ki szerzőnk a ráértés vizsgálatára második tanulmányában. („Egy érdekes mondattani jelenség és tényező. A ráértés“.) A magunk részéről az értékelés alapját megint csak a tanítási szempont adja.

Csoportosításban kapjuk a ráértésen alapuló szerkezeteket. Az első csoportban azokkal foglalkozik, amelyekben akaratlan vagy szándékos kétértelműségek származnak a ráértés folyamata révén. (Ide sorolja a pongyola mondat szerkezeteket is!) Helyén valónak tartom, hogy az ott egybegyűjtött példákat megtoldjam eggyel, amelyet mostanában hallottam egy gyűlésen. Tipikus ráértési eset.

Debreceni diákkorában esett meg a szónok egyik pajtásával. A tízperces szünetben betévedt a gimnázium udvarára egy szamár. A diákok lármás gaudiummal foglalkoztatták. A nagy lármára kijön az udvarra Gál tanár úr. Pali diák, aki pedig csak távolból szemlélte az „isteni“ játékot, vihart neszel, igyekszik a tanár úr mögött angolosan eloldalogni. Gál tanár úr ezt a szándékát észreveszi s szónélkül képen vágja Palit. (Első ráértés.) Pali nagybögve el a folyosóra. Ott meg az igazgató úr, aki a szamár-esetről mítsem tudott, hallja a fiú sírását, kijön az irodából s tudakolja a baját. „Gál tanár úr pofon vágott, pedig nem is bántottam a szamarat.“ A direktor úr képen vágja Palit. (Második ráértés.)

Ezeknek a „ráértés“-eknek lelki alapja az egyoldalúság, amelyet az első alkalommal a mondattalan helyzet, a második esetben teljesen szabályszerű mondat idézett elő. Ámde ez a mondat a fiú akkori tudattartalmának az esetre vonatkozólag csak egy *töredékét* adja, még pedig a legtömörebb fogalmazásban. Nyelvtanilag tehát bármilyen teljes is a mondat szerkesztés, mégsem adja a fiú teljes lelki képzetkomplexumát. Az az egy összetett mondat tehát egymagában nem fejezi ki a teljes gondolatot, csak sok más mondat társaságában, vagyis szövegben, miért is *szövegközi* jellege van.

Igaza van tehát a szerzőnek, mikor azt mondja, hogy a mondatot „a maga szerves összefüggésében kell vizsgálnunk“. (30. l.) Ebben az esetben azonban nincs szükségünk arra, hogy a *ráértés* fogalmát vigyük bele a nyelvtani kategóriákba az elemzés folyamán. Pl. abban a szerzőidézte két versszakban (Arany: Török Bálint 16. l.) szükségtelen ráértésről beszélnem, amikor azt is mondhatom, hogy az egyik *mondatcsoportban* „a szép két kis árva“ a másik mondatcsoportban pedig „szerelmes szép nője“ az alany. A *mondatcsoport* elnevezés elkerülése végett a magam részéről ilyen esetben a *gócalany* elnevezést használom*. A csoportból kiragadott mondatot pedig *szövegközi mondatnak*.

Ebben a felfogásban a magában álló *kérdőmondat* is csak *szövegközi* mondat, jöllehet alakilag kifogástalan, pszichikai értelemben azonban csak a *válaszmondattal* együtt adja a megnyugtató gondolatközlést, még akkor is, ha

* L. A gyermeki naiv fogalmazás c. tanulmányomat. Megjelent a bpesti VIII. ker. áll. tanítónőképző-intézet 1925/26. évi Értesítőjében és különnyomatban is.

ez a válaszmondat egyetlen szóból áll is pl. *Megértetted-e? Meg!* Szükség-telen tehát ezeket a rövid válaszokat Wundttal mondatpótlóknak, vagy a szerzővel ráértétes mondatoknak nevezünk.

Ugyancsak igaza van a szerzőnek abban is, hogy „nem vehetjük külön mondatnak a *megszólítást* bármikor“ (27. lap.) Szerintem soha. A megszólítás t. i. a lelkiség szempontjából nem egyéb, mint a szembenállás alkalmával a mondatokból „kiugró“, illetőleg „kivetett“ mondatrész, amely lehet gócalany is, ez esetben megmarad teljes alanyi alakisége, helyét pedig a szövegben a te, ti, ön stb. foglalja el. Igazolja ezt az a körülmény is, hogy 3-ik személyű fogalmazásban a megszólítás visszakerül a mondatba alanyi helyére. Vörösmarty *Szózatának* kezdő sorait 3. személyben pl. így lehet megfogalmazni: *Hazájának rendületlenül legyen hive a (minden) magyar!* Még jobban igazolja a tételt az udvarias megszólítás teljesen 3. személyű alakja, pl. *Kedves barátom, mondja meg . . . stb.!* (Ki?), *Tanító úr, legyen szives megmondani* teljesen azonos értelmű ezzel: *A tanító úr legyen szives . . .* Avagy példa a megszólításnak „kiugró“ tárgyára: *Tisztelt Uram, arra kérem (önt)* . . . teljesen azonos értelmű ezzel: *Tisztelt Uramat arra kérem . . .* A megszólítás tehát az utóbbi esetben teljes mondatrésztétkü.

Végül rámutatok még az újabb írók stílusára annak bizonyosságául, hogy a mondatok mindjobban széttöredeznek alakilag, amit a központosással is szinte kiélesítenek. Pl. Gárdonyi G. a „Ne halj meg Fábián“ c. novelláját így kezdi:

„A torjai barlang.

Még akkor nem takarta ajtó. Bogár, ha bekeringélt, lepottyant, felfordult“ . . . stb. (G. G. munkái. Dante (2)-kiadás. 207. l.). Pszichikai alany: a torjai barlang.

Avagy találomra a Magyarország c. napilap 1926. évi szeptember 22-iki tárcarovatából: „*Az asszony erős hangja*

Irta: Hamvas József“.

Tulajdonképpen az idősebbiket szerette, a barnát. De a barna nagyon kemény szóval beszélt . . . stb. Csak a második bekezdés közepén tudjuk meg, hogy Simon Dénes az érdekelt alany (nem lehet előre ráérteni), s hogy a két nő egyelőre még leány.

A tanításnak tehát arra kell súlyt helyeznie, hogy a széttöredező mondataalkotásban a gondolategységet megéreztesse, amit a szerző több ízben is hangoztat.

III. A tanítóképzés szempontjából igen értékes anyagot talál a magyar nyelv tanára „*A népnyelv tanulmányozása ügyében*“ c. cikkben. Ha nincs is annyi időnk az iskolában, hogy a nép nyelvével részletesebben is foglalkozunk, mégis feltárhatjuk növendékeink előtt a népnyelvben rejlő őserőt, amelyet sok vonatkozásában éppen a néptanító ismerhet meg legközvetlenebbül. A vele való foglalkozással nagy szolgálatot tehetne a nyelvtudományak.

Dr. Erdélyi Lajos nyelvtanulmányainak első kötete sok érdekes anyagot nyújt nemcsak a nyelvtudósoknak, hanem nekünk, pedagógusoknak is. Várjuk a második kötetét!

Dr. Novy Ferenc.

*

Barcsai Károly: Költők, írók jellemrajza. Beszédek. A szerző sajátja. Győr, 1926. Baross-könyvnyomda. 49 l. Ára 2 P. Megrendelhető a szerzőnél. Győr, Ipartelepek 34.

Nyolc beszédet tartalmaz az izléses kiállítású kis kötet, melyeket szerzőjük az 1917—1925 években ünnepi évfordulókon elmondott. Beszédeinek tárgya Arany, Petőfi, Tompa, Vörösmarty, Madách, Jókai, Széchenyi és Eötvös, tehát irodalmunk legkimagaslóbb költői és írói. A felsoroltaknak nem irodalomtört. vagy esztétikai értékelését kapjuk, egy-egy rövid beszéd szűk keretei közt az ily értékelés el sem férne. A szerző különben sem irodalmi célzattal beszél alakjairól, hanem pedagógiaival. Ez néhány beszédjének már címéből is kiviláglik (*Petőfi és a gyermek, Tompa Mihály a nevelésről és tanításról, Széchenyi a nő hivatásáról*).

Szépírókkal ped. szempontból foglalkozni szükséges és helyénvaló dolog. Az írók és költők is nevelői a nemzetnek s értéküket fokozza az, hogy nemcsak értelmi, hanem érzelmi hatásokat tudnak kifejteni. A nemzet érzelmi életének táplálása és élesztgetése pedig sokkal nagyobb jelentőségű, mint a nemzeti lélek intellektuális területeinek gondozása. Szerző vállalkozását tehát rokonszenvvel kell fogadnunk. Feladatának megoldásában segítette az, hogy a pedagógiában és az irodalomban egyaránt otthonos. Irodalmi tájékozottsága biztosította az anyag feletti uralmát s lehetővé tette, hogy kiválogassa azokat a részleteket, melyek a beszédek felett uralkodó ped. szempont kidomborítására alkalmasok. Olvasottságát lépten-nyomon tapasztaljuk. Erről tanuskodnak a költők különböző műveiből vett találó idézetek, melyeket ügyesen kapcsol a szövegbe. Helyesen tette, hogy beszédeit összegyűjtve, könyvalakban is kiadta. Kedves emléket szolgáltatott ezzel azoknak, kik beszédeit hallották; tanulmányozásra érdemes példát azoknak, kiknek a jövőben hasonló természetű beszédeket illik vagy kell mondaniok.

Kétségtelen, hogy egy-egy ilyen beszéd hatóereje, ha eleven szóval tolmácsolják, összehasonlíthatatlanul nagyobb, de Barcsai beszéd-gyűjteménye olvasmánynak is élvezetes. A szerző választékos, hibátlanul szép nyelvezettel írta meg beszédeit. Kis kötetét nemcsak tanítványaink forgathatják élvezettel és okulással, de minden nevelő, aki az értékes tartalom mellett a formára is súlyt vet s azt értékelni tudja.

Molnár Oszkár.

*

Kérelem.

A tanítóképzői tanárok és gyakorló isk. tanítók anyagi helyzetének javítása ügyében készített s lapunk múlt számában megjelent Emlékiratból különlenyomatot csináltattunk s azt a napokban az illetékes tényezőkhöz s az országgyűlés minden képviselőjéhez eljuttattuk. Az intézetek címére is fogunk belőle küldeni példányokat. Orsz. Egyesületünk elnöksége, tekintet nélkül a tanító- és tanítónőképző intézetek jellegére, ezen az úton kéri az intézetek igazgatóit és tanártestületét, keressék fel kerületük országgyűlési képviselőjét, nyújtsák át személyesen az Emlékirat egy példányát, hívják fel figyelmét a tanárság nyomorúságos anyagi helyzetére, a korpótlék-megvonás tényére s kérjék hathatós támogatását.

Tóth Ferenc: Csurgó és környéke. Fizikai- és emberföldrajzi tanulmány. (Példa a honismereti anyag gyűjtésére és feldolgozására.) Csurgó, 1926. Oszeszly M. Viktor nyomdája. 23 l. Ára 5000 K.

A fenti címen megjelent kis geográfiai munkáról *Cholnoky* professzor a könyvhöz írt előszavában többek között a következőket mondja: „Örömmel kell üdvözlőnk minden kísérletet, amely hazánk valamelyik földrajzi tájkának leírásával foglalkozik. Tóth Ferenc úr a legnehezebb feladat megoldásával küzdött meg: olyan tájkot próbált helyesen, modern földrajzi irányban leírni, amely földrajzi szempontból nem mondható érdekesnek. Csurgó környéke elég lapos és egyhangú. De éppen az ilyent nehéz leírni, azért ezt a kísérletet örömmel üdvözlhetjük.“

Valóban örömmel kell üdvözlőnk Tóth Ferenc kis földrajzi tanulmányát, nemcsak azért, mert Csurgó és környéke geográfiai adatainak feltárásával jelentősen hozzájárult Magyarország részletes földrajzának kiegészítéséhez, hanem azért is, mert munkájával irányt mutat a honismereti anyag gyűjtésére és feldolgozására is. Erre pedig ma, amidőn valamennyi iskolatípus tantervében olyan fontos helyet foglal el a honismertetés, igazán nagy szükség van, annál is inkább, mert hasonló irányú tanulmányokban magyar irodalmunk még mindig nagyon szegény.

A könyv két részre tagolódik: fizikai földrajzi és emberföldrajzi részre. Az első részben a vidék földrajzi helyzetét, felszíni kialakulását, domborzati viszonyait, hidrografiáját, klímáját és vegetációját; a második részben pedig a gazdasági életet, népességet, a települési viszonyokat és a politikai földrajzi vonatkozásokat foglalja össze a szerző. Kár, hogy a térképvázlatok a klisé drágasága miatt kimaradtak a munkából.

Ezt a tudományos értékű s egyben igen fontos gyakorlati célt is szolgáló könyvecskét a tanároknak, tanítóknak és mindazoknak, akik a földrajz iránt érdeklődnek, melegen ajánlom.

Barabás Tibor.

*

Dr. Imre Sándor: A személyiség kérdése. Különlenyomat a *Kisdednevelés* LI. évfolyamának 8–9. számából. Bpest, 1926. A *Kisdednevelés* kiadása. 16 l. Ára 7.000 K.

Az 1926 szeptemberében Rómában tartott IV. nemzetközi morálpedagógiai kongresszus a személyiség problémájával is foglalkozott. A kérdés előadóinak munkálatait a szervező bizottság több, különböző nemzetbeli szakembernek megküldötte hozzászólás végett. A fenti dolgozat *Imre Sándor*-nak ily felszólításra írt véleményét tartalmazza. Négy részben foglalkozik a kitűzött kérdéssel. Az elsőben a személyiség problémájának történetét vizsgálja a magyar ped. irodalomban, a másodikban tisztázza a személyiség fogalmát, a harmadikban azt vizsgálja, mit tehet a család, az iskola és az élet a személyiség fejlődésének elősegítésére s végül a negyedikben arra világít rá, mily szerepe van a személyiségnek a nemzet életében. Minden rész értékes gondolatokat tartalmaz, mégis legfontosabbnak a személyiség fogalmának tisztázását tartjuk. A fogalmak tisztázása a tudományok létkérdése. Legtöbb zavar a kelleőn el nem határolt fogalmakból ered. A pedagógiában nagyobb az ilyen fogalmak száma, mint bármely más tudományban. Itt kétszeresen fontos tehát minden homályosság kiküszöbölése s a fogalmak egyöntetű értelmezésének elérése. Ebből a szempontból *Imre S.* dolgozata szolgálatot tett a pedagógiának, mert a személyiség helyét a ped. célkitűzésben (individuais és

szociális cél) szabatosan megjelöli s fogalmának tartalmát olyan sok jegy elősorolásával meríti ki, amint azt sehol másutt nem találjuk. Mindezzel eléri azt, hogy olvasója a személyiségről határozott, teljesen precíz fogalmat kap. A fogalmak teljes tartalmu ismerete föltétele azok helyes használatának. Kívánatos lenne tehát, hogy Imre S. dolgozata minél szélesebb körben olvasókra leljen, mert biztosítaná a személyiség sok félreértésre alkalmas fogalmának egyöntetű értelmezését és használatát. **M.**

*

Éber Rezső: Vegytan és természettan a népiskolák V.—VI. osztálya számára. Budapest, 1926. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 88 l. A képeket Darabos István rajzolta.

A természettan és vegytan helyes tanítási módja, a tantervben felvett tananyagnak helyes csoportosítása és a gyakorlati élettel való kapcsolatnak állandó fentartása mindig nehéz feladata volt a tanítónak. Éber könyvecskéjében nagyon helyes irányt ad mindezekre anélkül, hogy valahol is túltengő lenne az elmélet, avagy a gyakorlati rész elnyomná a teoretikus anyagot.

A könyv két főrésze tagozódik. Az első (vegytani) részben azokat a tüneményeket tárgyalja, melyeknél az anyag nem változik meg s ezt 17 fejezetben és egy összefoglalásban hozza (az V. osztály anyaga); míg a második rész 42 fejezetében és egy összefoglalásban azokat a tüneményeket tárgyalja, melyek lefolyása alatt az anyag eredeti összetételében megmarad, ez a természettani rész (a VI. osztály anyaga).

Minden fejezet elején röviden egy pár nagyon jó, a következő letárgyalandó tananyagra nézve a legjellemzőbb kísérletet ír le, melyeket minden jó tanítónak tanítása alkalmával okvetlenül be kell mutatnia, hogy belőlük a fejezet szövegében kifejtett tanulságokat és törvényszerűségeket levonhassa. A kísérletek rövid leírása és a hozzátartozó szöveg (melyben számokkal utal az odatartozó kísérletekre) egymással szorosan összefügg, egymást a leg-tökéletesebben kiegészíti. Részletesebb kísérletleírást és bővebb kísérő szöveget a szerzőtől nem kívánhatunk, hiszen ez esetben nem egy elemi népiskolai tanuló kezébe szánt tankönyvről, hanem a tanító számára szükséges vezérkönyvről lenne szó.

A könyv ügyes összeállítása, helyesen megválogatott kísérletleírása (130 drb), a megfigyelésekből leszűrt igazságok könnyed és rövid megfogalmazása, 134 kísérő ábrája, valamint az állandóan megnyilvánuló gyakorlati élettel való kapcsolat már így is ezt a könyvet az eddig megjelent elemi iskolai természettani és vegytani tankönyvek közül annyira kiemeli, hogy úgy a tanítóképzők növendékei, valamint a kezdő tanítók méltán használhatják a még mindig hiányzó jó természettan-vegytani vezérkönyv helyett.

Ábrái kitűnőek, mert egyszerűek, tiszták és világosak. Nincsen benne semmi, ami felesleges; semmi, ami zavarossá tenné a helyes szemlélést. Ha itt-ott mutatkozik is némi kívánnivaló, az a jövő kiadásokban remélhetőleg pótolva lesz.

A könyv modern, értéke nagy. Belőle nemcsak az látszik, hogy írója teljesen otthon van e tudományokban, hanem a munka egész szerkezete, az egyes fejezetek tárgyalásának módszeres menete, valamint az egész munkán áthúzódó fokozatosság azt mutatják, hogy az író kitűnő pedagógiai érzékkel megáldott tanár, aki tökéletesen tisztában van a gyermek felfogó képességével és a népiskolai oktatás céljával.

Véleményem szerint az új népiskolai tanterv megjelenésével kiadott elemi népiskolai természettani és vegytani tankönyvek közül *Éber Rezső* könyve a legjobb s ezért tanítótársaimnak és a tanítóképzők növendékeinek melegen ajánlom figyelmökre.

Mihalik József.

*

Dr. Ecsedi István: A szülőföld ismertetése, Debrecen sz. kir. város leírása. A földrajz tanítása a népiskolában. A tanítóképző-intézetek IV. osztálya és a elemi iskolai tanítók számára. Debrecen, 1926. A Debrecen szabad királyi város és a Tiszántúli Református Egyházkerület könyvnyomdávalatának kiadása. 102. l. számos ábra és 2 színes térkép.

A tanítóképző-intézetek új tanterve a IV. évfolyam földrajz-tananyagául a szülőföld ismertetését és a népiskolai földrajzitanítás módszerét jelöli meg. A népiskolai földrajzitanítás szempontjából annyira fontos szülőföldismertetés e magasabb fokon való tanításának főcélja az, hogy a már kész általános és leíróföldrajzi ismeretekkel rendelkező tanítójelölt mintát és útmutatást nyerjen arra nézve, hogy ezt a községenként változó s így egységes tankönyvbe össze nem foglalható földrajzanyagot miképen kell a tanítónak működése helyén egybegyűjteni, elrendezni és feldolgozni.

E nem épen könnyű feladat megoldásának nehézségein igyekezett könnyíteni Ecsedi István, amikor Debrecen városának az általa igen nagy körültekintéssel egybegyűjtött és kiváló szaktudással összeállított földrajzanyagát könyv alakjában kiadta. Igaz ugyan, hogy ez a munka csupán csak Debrecennek és vidékének leírását tartalmazza, de a szerző az itt előforduló geográfiai adatokat olyan általános értékű szempontok szerint és annyira a tanterv kívánalmainak megfelelően dolgozta fel, hogy ennek a nyomán más vidékek földrajztanárai és tanulói is, a megfelelő adatok beiktatásával, könnyen összeállíthatják a saját lakóhelyük ismertetését.

Debrecen város földrajzi leírásán kívül a könyv a tanterv értelmében a népiskolai földrajzitanítás módszerét is feldolgozza. Ezt a részt már nemcsak mint útmutatót, de mint rendes tankönyvet is használni lehet valamennyi tanítóképző IV. osztályában. Épen azért ezt a részt talán még a könyv első felénél is nagyobb örömmel kell üdvözlönnünk, mert hiszen a tanterv megjelenése óta állandóan nélkülözött földrajzönyvek között ez az első fecske. A tankönyvül való bevezetés megkönnyítése céljából nagyon üdvös volna, ha a szerző ebből a részből különlenyomatot készíttetne.

Általános tájékoztatás szempontjából talán nem lesz érdektelen, ha a könyv tartalmát kissé részletesebben is megismertetem. I. A lakóhely alaprajza. Térképolvasás. Tájékozódás a szabadban. Debrecen fekvése és környezetének domborzati viszonyai. D. talajviszonyai. D. vizei. Vízi kultúra D-ben. D. város éghajlata. Időjárás D-ben. D. növényföldrajza. D. állatvilága. D. települési földrajza. D. város mezőgazdaságának fejlődése. Az állattenyésztés kialakulása. D. iparának a fejlődése. D. város lakosságának megoszlása foglalkozás szerint. A d.-i országos vásárok. D. város kulturális életének fejlődése. D. város lakosságának megoszlása nemzetiség szerint A d.-i nép lakása, táplálkozása, ruházata. D. város társadalmának fejlődése. D. város közigazgatása. A Hortobágy pusztja. D. környéke és Hajdú vármegye. II. A földrajztudomány fejlődése. A földrajzitanítás történeti fejlődése. A földrajzitanítás célja. Az anyagkiválasztás és az anyagelrendezés: A) a szülőföld megismerésénél, B) az egyetemes földrajznál. Tanítási eljárás. A népiskolai

tanterv és utasítás ismertetése. A szemléltetés fontossága a földrajztanításban. A földrajz a továbbképző iskolában. Útmutatás a továbbképzésre. Feladatok.

A tartalomnak e rövid összefoglalásából is látható, hogy a könyv sok olyan érdekes földrajzi adatot tartalmaz, amelyek a tanárokon és tanítókon kívül más, földrajzzal foglalkozó szakemberek és földrajzbarátok számára is igen értékesé teszik e munkát. Ára 30 ezer korona (legalább 10 példány rendelése esetén darabonként 25 ezer K). Megrendelhető a szerzőnél: Debrecén, Református kollégium.

Barabás Tibor.

*

Horváth Károly: Földrajz az osztott elemi népiskolák IV. osztálya használatára. Franklin-Társulat, Budapest.

A népiskolai új tanterv kívánalmai szerint s a modern földrajz szellemében 30 fejezetben dolgozza fel Magyarország földrajzát. Az egyes fejezetek, amennyire lehetséges, tájegységeket ismertetnek meg és festenek le. Nem a szerzőn múlott, hogy egyes földrajzi egységeket szét kellett szakítania (pl. az Alföld déli részét az egész medencétől) avagy különböző természetű tájakat egy fejezetben tárgyalnia (pl. Maros-, Tisza- és az Alduna vidéke). A tanterv kívánja, hogy külön ismertetendő Csonka-Magyarország és külön az elszakított területek.

Az egyes tájegységeken belül a következő geográfiai menetben halad: fekvés, keletkezés, felszín, éghajlat, vízrajz, talaj, termékek, lakók, városok, községek. A talajt, termékeket, sőt éghajlatot, valamint a tájgazdasági életét rendszerint a táj élete címen foglalja össze. A fekvést és felszint szintén a leggyakrabban együtt tárgyalja. A keletkezés c. részt többször elhagyja. Az Alföldnél pl. igen szépen, tömören mutatja be a magyar medence multját, de már a Kárpátoknál ugyanezt nem teszi.

Ami pedig a tájfestést illeti, épen itt a legjobb, legszínesebb, pl. a Magas Tátránál, a Gömöri karszt ismertetésénél. Ezek a tankönyvnek leg-szemléltetőbb lapjai.

Legsikerültebbeknek találom „Az egyes tájak élete” címen összefoglalt biogeográfiai és gazdaságföldrajzi részleteket. Ezáltal a fizikai és emberföldrajz között minden tájegységen belül zökkenés nélküli átmenetet teremtett a szerző. Sőt itt még tovább is mutatkozik azon megbecsülhetetlenül jó vonása, hogy teljesen a mai földrajzi szellemben műveli a geográfiát, nevezetesen a *miért*-re fekteti a hangsúlyt, pl. a növényzet és éghajlat kapcsolatának feltüntetésével. Különösen szépen domborodik ki ez a szempont a Szamos és Sebeskőrös vidéke tárgyalásánál. Ugyanezt teszi a tájegységek felszine ecsetelésénél, pl. Erdélyben a svadás ismertetésével. S itt is, mint az egész műben lépten-nyomon, előcsillan a szerzőnek a földrajzi irodalomban való teljes jártassága.

„A lakók” c. fejezetében rámutat az oláhoknak, a szerbeknek hazánk földjére való későbbi betelepedésére. Itt különösen, de az egész könyvnek minden lapjáról az egységes Magyarország földrajzát tanulhatja meg az ifjúság. A lakókkal, de meg a tájegység életével kapcsolatban megfigyeltet, ami szintén nagy értéke munkájának, pl. a Garam és Ipoly vidékénél. „A városok” c. részek jó kiadósan íráttak meg. Itt a legszebbnek találom a Mátra vidékén a vásárhely- s a vásárvárosoknak keletkeztetését. A különböző tájegységek különféle termékei révén létrejövő gazdasági kapcsolat itt igen szemléletes módon tárul elénk az író világos gondolatmenete nyomán.

Apróbb észrevételeim a következők. „A Balaton vidéke“ c. tájegységnek nem jobb lenne-e a Balaton-Dráva vidéke nevet adni, mert Zala, Somogy, Tolna, Baranya megyéket érti rajta a szerző. Ugyancsak itt „Zala-Somogy“ tájegységről sehol sincs szó, ellenben Somogytólnai halomvidékről igen. Zala és Somogy szerkezetiileg azonban összetartoznak. A Bükk legmagasabb pontja nem a Bálvány, hanem a Magastető: 965 m.* Az 51. l. képének felírata: „A fenyveserdőkből csupasz, kopár hegyormok törnek a magasba“, nem tudom, hogy az „erdőkből“ kifejezés nem okoz-e fogalmi zavart? Az 52. l.-on nő a fű. Bácskában a német lakósságot csak mellékesen említi: „Svábok is élnek közöttük“, t. i. a magyarok és szerbek között.

A 13., 14., 15. fejezetekben Horvát-Szlavonországgal és Fiumével foglalkozik. A III. rész pedig általános összefoglalása Magyarország földrajzának. A legújabb statisztikai adatokkal teszi itt érdekessé könyvét. Megjegyzem, hogy a tanterv a megyéket teljesen elhagyta. A megye közigazgatási fogalom, tehát nem a földrajzba tartozik. Azonban a mindennapi élet kívánja, hogy a tanulók vele valamely tárgy keretében foglalkozzanak.

A mű stílusa zamatos magyarságu. Színességét mindenütt megtartva, a földrajzot népszerűsíti és kedvenc tárgyává segíti tenni. Kiállítása izléeses. Képei nagyon tiszták és föltünően élesek. 24 képét Györgyfy György és Márton Lajos festőművészek rajzolták. 6 térképvázlata meglepően szemléltető. Szakszerűsége mellett ábrái, képei, tájfestése és közvetlensége által bizonyára megnyeri majd a tanítósságot s ezuton a gyermekeket. A gyermek szempontja a szemléletes leírás és színesség, egyszerűség s ügyes metodikai elrendezés folytán jól érvényesül benne.

Szerző művét „A megcsonkítás következményei“-vel fejezi be, s mely fejezet sorai alkalmasak arra, hogy a tanuló lelkébe bizakodást öntsének, mert „a hegyvidék és medencék lakói egymásra szorulnak, egymásra vannak utalva, egymást kiegészítik. Ezért reméljük, hogy előbb vagy utóbb visszatérül minden elveszett terület és feltámad a régi Magyarország.“

Tóth Ferenc.

*

Stefán Gyula: II. Lajos király induló. A mohácsi vész 400 éves évfordulójának emlékünnepe alkalmából. A kiadó sajátja. Kapható Fridrich Oszkár könyv- és zeneműkereskedésében, Mohács. Ára 30.000 K, fűvös zene-karra átírt partitúrák kiadásé pedig 75.000 K.

Hazafias célt szolgált és az országos ünnepség fényének emeléséhez hozzájárult a fenti zeneműkereskedő akkor, amikor ennek a művészi keretbe foglalt értékes zeneműnek a kiadására vállalkozott. Szép és becses emlékek birtokába jut mindenki, aki a művet megszerzi. A remek címlapot és annak belső oldalán a II. Lajos király emlékművet megörökítő művészi képet Pfalz György tanítóképző-intézeti tanár tervezte.

A magyar külső magyar szívet, magyar lélekből fakadt muzsikát takar. Ritmikus, dallamos motívumai lüktető magyar indulóba olvadnak össze. Kerek forma, egységesség és tiszta, jól megérezett harmóniák jellemzik e hangulatos, ügyesen megszerkesztett zeneművet, mely bátran ajánlható minden intelligens zongorázónak és zenekarnak.

Bató László.

* L. Földrajzi Közlemények 1908. évf.

HIREK.

Lapunk első cikke. Lapunk vezetőcikkét a tanítóképzői ügyosztály kitűnő főnöke, *Dulovits* Árpád miniszteri tanácsos úr írta. Melőbb sorokkal aligha kezdhettük volna közlönyünk 40. évfolyamát. E helyen is hálás köszönetet mondunk Öméltóságának a nekünk oly becses írásáért.

Tisztelettel kérjük az Egyesület tagjait és a közlöny előfizetőit, hogy a hátralékos és a folyó évre szóló tagsági, illetőleg előfizetési díjakat mielőbb fizessék be. Egyesületünk céljait, folyóiratunk megjelenését, csak azok szolgálják, akik a tagdíjakat idején beküldik.

Kinevezés. A közokt. miniszter *Quint* József bpesti áll. tanítóképző-int. igazgatót az 1927. évi január hó 1-től számított három évi időtartamra megalakított Orsz. Testnevelési Tanács rendes tagjává kinevezte. — A közokt. miniszter *Schönwizner* János, pápai áll. tanítóképző-int. gyakorló isk. tanítót jelenlegi állomáshelyének, címének és beosztásának érintetlenül hagyása mellett a VII. fiz. osztály 3. fokozatába kinevezte.

Előléptetés. A közokt. miniszter *Úrhegyi* Alajos áll. tképzői tanárt a VI. fiz. osztály B csoportjából annak A csoportjába; *Tscheik* Ernő és *Kovács* Ernő tanárokat a VII. fiz. osztály B csoportjából annak A csoportjába; *Téger* Béla és *Kádár* Ilona tanárokat a VIII. fiz. osztály B csoportjából annak A csoportjába, végül *Kövesi* Gabriella nevelőnőt a X. fiz. osztály B csoportjából az A csoportba léptette elő.

Kiküldetés. A közokt. miniszter dr. *Gyulai* Ágost polg. isk. tanárképző főiskolai igazgatót, az Orsz. Közoktatási Tanács tagját a győri áll. tanítónőképző-intézethez a magyar nyelvi és irod. tanítás, *Drózya* Gyula áll. tanítóképző-int. gyakorló isk. tanítót, az Orsz. Közoktatási Tanács tagját a kecskeméti és fülöpszállási tanyai el. népiskolákhoz a módszeres eljárás és az általános tanulmányi eredmény megfigyelésére kiküldötte.

Nyugdíjazás. A közokt. miniszter szolgálati idejük beteltével *Irsa* Béla c. igazgatót, bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-int. tanárt és *Kirchnerné Petrasevich* Mária bpesti VIII. ker. áll. tanítónőképző-int. tanárt nyugdíjazta. Mindketten érdemes munkásai a tanítóképzésnek; kívánjuk, hogy a jól megérdemelt nyugdíjat sokáig jó egészségben élvezhessék.

Gerencsér István-emlékbizottság. A VIII. ker. áll. tanítónőképző-intézetben *Párvy* Endre igazgató elnöklete alatt egyelőre *Braun* Angela, dr. *Novy* Ferenc és *Molnár* Oszkár tanárokból Gerencsér István-emlékbizottság alakult. Legfőbb céljául azt tűzte ki, hogy az intézet oly korán elhunyt kiváló igazgatójának a Kerepesi temetőben nyugvó porai fölé síremléket emel s emlékére az intézetben alapítványt létesít. A bizottság kéri az elhunyt tanítványait, tanártársait, barátait, tisztelőit, hogy a kegyeletes célok elérését adományaikkal tegyék lehetővé. Az adományokat folyóiratunkban fogjuk időnkint nyugtázni. Pénzadományok *Molnár* Oszkár áll. tanítónőképző-int. tanár címére (Bpest, I., Avar-u. 15. III. 7.) külderdők.

Tanítónőképzőink sikere. A Magyar Ifjúsági Vöröskereszt Egyesület múlt évi karácsonyi kiállításán harmincegy bpesti és Budapest-környéki iskola vett részt tanulóiifjúságának kézimunkáival, ötletes gyermektjákaival s különböző használati tárgyaival. A kiállító iskolák közül kimagaslott a cinkotai és a bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet. Utóbbi oly tökéletes munkákkal vett részt, melyek általános feltűnést keltettek s melyeket a berni nemzetközi világkiállításon is be fognak mutatni.

A VIII. ker. áll. tanítónőképző új otthona. Miután a Nemzeti Múzeum a Baross-utca 13. sz. alatt levő bérházat muzeális célokra megvásárolta, a VIII. ker. áll. tanítónőképzőnek új hajlékról kellett gondoskodnia. Hosszas kereséssel és utánjárással sikerült az intézet céljaira a Regnum Marianum róm. kath. egyházközség Damjanich-utca 43. sz. a. levő kétemeletes bérházát öt évre kibérelni. Az intézet új otthonának megszerzése *Párvy* Endre igazgató fáradhatatlan energiájának eredménye, kinek az elhelyezésre vonatkozó törekvései *Dulovits* Árpád min. tanácsos, dr. *Nagy* Zsigmond osztálytanácsos és az egyházközség vezetősége részéről megértésre és teljes támogatásra találtak. Az intézet január folyamán költözött át új otthonába, csupán a gyakorló elemi iskolák maradtak a tanév végéig a Baross-utcai házban.

Támadás a tanítóképzők ellen. A *Nemzeti Ujság* nov. 27.-iki számában *Huszár* Győző zalakarasoni tanító tollából *Nevelni kell azokat, akik nevelnek* címen cikk jelent meg, melyben a szerző a nagyon szerény anyagi javadalmazáson kívül a tanítóképzőket teszi felelőssé azért, hogy „a tanítóságnak igen jelentékeny része a kommunizmus csatlósa volt.” „Amennyire én ismerem a megingott tanítókat — mondja többek közt —, a főkolompások 90 százalékban állami tanítóképzőt jártak.” Ezt a meggondolatlan vádat a szerző rövid, de annál zavarosabb fejtegetéssel próbálja alátámasztani. Egészen furcsákat mond „sovány” metafizikáról, erkölcsbölcsletről, logikáról és ismeretelméletéről. Az a futólagos kép, melyet a jelenlegi tanítóképzés szaktárgyairól ad, hamis és igaztalan. A cikk különben nem érdemi meg, hogy vele foglalkozunk, inkább azon csodálkozunk, hogy ilyen nivótlan zagyvaság a *Nemzeti Ujság* hasábjain megjelenhetett.

A kecskeméti ref. tanítónőképző-intézet internátusának felavatása. Az intézet 150 növendék befogadására épült új internátusának felavatása jan. 9-én díszes ünnepség keretében a ref. kollégium nagytermében és az új internátus helyiségeiben történt. Az előbbi helyen *Imre* Sándor egyetemi tanár bevezető szavai után *Ravasz* László püspök mondott a tanítónői hivatásról gyönyörű beszédet. Az internátusi ünnepségen pedig *Szeless* László főgondnok adta át beszéd kíséretében az új internátust *Öllös* Sarolta igazgatónőnek.

Szombatesti összejövetelek. A Budapesten és a környéken működő tanítóképzői tanárok minden hónap utolsó szombatján az esti órákban az Egyetem uccai Központi-kávéház külön helyiségében barátságos eszmecserere jönnek össze. Az októberi és novemberi összejövetelek igen népesek voltak; a bpesti és cinkotai állami és felekezeti képzők igazgatóin, tanárain, a főigazgatóság tagjain kívül megjelent *Neményi* Imre nyug. államtitkár is. Kérjük a vidéki áll. és felekezeti képzők tanárait, hogy ha a jelzett napokon Bpsten tartózkodnak, szíveskedjenek összejöveteleinket is felkeresni. Az összejövetelek megteremtése *Sarudy* Ottó kir. főigazgató agilitásának köszönhető.

Székfoglalók a Magyar Paedagogiai Társaságban. A Magyar Paedagogiai Társaság dec. 18.-iki felolvasó ülésén tartotta *A nemzeti eszmények és a nevelés* címen székfoglalóját *Lechnitzky* Gyula volt tanítóképző-int. tanár. Felolvasásában, mely egyik részlete a nemzeti neveléssel foglalkozó nagy munkájának, a nemzeti életet filozófiai szempontból vizsgálta. Előadásának újszerűséget főképp a Spranger-féle típuselméletnek problémájába való beillesztése adott. Érdekesen fejtegette, hogy mindenik típus miként vesz részt a nemzeti életben s hogyan formálja a nemzeti közszellemet. A nemzeti nevelés szempontjából az egységes nemzeti közszellem kialakítása a legfontosabb,

mert ha a közszellemben ellentétes ideológiák keringenek, ezek megsemmisítik az iskola és a nevelő munkáját. — Ugyancsak székfoglaló előadást tartott a Társaságnak január 15-én *Kornis* Gyula egyetemi tanár elnöksége alatt tartott ülésén *Molnár Oszkár* bpesti áll. tanítónőképző-int. tanár. Előadásának címe *A pedagógia rendszere* volt. Kritikailag ismertette a gyermekről szóló tudomány rendszerének megalkotására irányuló törekvéseket, majd bemutatta s részletesen kifejtette saját rendszerét.

Közös kirándulás. A nyíregyházi és a sárospataki áll. tanítóképző-intézetek negyed- és ötödéves növendékei a két tanártestület vezetésével technológiai ismereteik gyarapítása céljából közös kirándulást rendeztek a szerencsi cukor- és csokoládégyár megtekintésére. A kirándulást a két intézet labdarugó csapatának barátságos mérkőzése rekesztette be.

Egyesületközi értekezlet a karácsonyi segély ügyében. Ismeretes, hogy a bírák és az oktatók kivételével az összes állami és törvényhatósági tisztviselő karácsonyi segélyben részesültek. E mostoha elbánás az oktatókat arra készítette, hogy dec. 23-án a Polgáriskolai Tanárok Házának tanácstermében egyesületközi értekezletre gyűljenek össze. Az értekezleten résztvettek a középiskolai, kereskedelmi, polgári iskolai, gyógypedagógiai tanáregyesületek, a gazd. isk. szaktanítók egyesületének és a Tanítóegyesületek Országos Szövetségének kiküldöttei. Egyesületünket *Molnár Oszkár* képviselte. Az értekezlet, melyen dr. *Máday* Gyula országgyűlési képviselő elnökölt, elhatározta, hogy emlékiratban fordul a kormányelnökhöz, a közoktatásügyi, pénzügyminiszterhez, melyben a karácsonyi segély utólagos kiutalását és hasonló esetekben az azonos elbánás elvének az oktató személyzetre való alkalmazását kéri.

Személyi hírek. — Dr. *Greguss* Pálnak *A kéttlaki és egylaki növények virágporozsma* c. dolgozatát dec. 6-án mutatták be a Tud. Akadémia III. szakosztályának ülésén. — *Barabás* Endre tanítóképző-int. c. főigazgató a Magyar Statisztikai Társaság dec. hó 7-iki felolvasó ülésén *A statisztika a népnevelés szolgálatában* címen székfoglaló felolvasást tartott. — *Quint* József bpesti tanítóképző-int. igazgató a moson-, majd gyövrármegyei ált. tanítóegyesület közgyűlésén a népiskolai új tanterv szelleméről tartott előadást. — A *Levente* c. lap szerkesztőségének leventenótára kiírt országos pályázatán *Ehrlich* Antal nyíregyházi tképzői tanár férfi karra írt *Levente indulója* a második díjat nyerte. — A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság által fenntartott Szülők Iskolájának második félévi előadásorozatában kartársaink közül előadásokat fognak tartani: dr. *Blaskovich* Edit: *A gyermek egyénisége és az oktatás*; dr. *Frank* Antal: *A gyermek egyéni tulajdonságai és gondozásuk a családban*; *Nagy* László: *A gyermeki képességek kísérleti vizsgálata*. — *Geöcze* Sarolta nyug. tanítónőképző-int. c. főigazgató a Magyar Társadalomtudományi Társaság febr. 12.-iki ülésén tartotta székfoglalóját *A nők szervezkedése és a társadalom* címen. — A nyíregyházi áll. tanítóképző-intézet ifjúsága által febr. 24.-én rendezett műsoros estjén *Téger* Béla tanár *A magyar tanítónövendék álma* című alkalmi isk. színjátékát adták elő.

A Néptanítók Lapja hatvan éves. A január elsejével hatvanadik évfolyamába lépő *Néptanítók Lapja* ünnepi szám kiadásával ülte meg fennállásának e nevezetes dátumát. Az ünnepi szám közli *Eötvösnek* a lap megindítása ügyében sajtátkezüleg írt felségfelterjesztését, valamint az első

számba írt klasszikus vezetőkikét, majd hozza azokat az üdvözlő sorokat, amiket a magyar egyházak és a magyar művelődés kiváló egyéniségei a hatvanadik esztendő küszöbén a laphoz intéztek. 59 éven keresztül valóban híven töltötte be hivatását. Legnagyobb értékét abban látjuk, hogy fontos tényezője volt a magyar népoktatási pedagógia kialakításának. Ebben a törekvésében mindenkor a tanítóképzés munkásai voltak leghathatósabb támogatói. Jelenlegi magas nivóját kitűnő szerkesztőjének, *Kőrösi* Henriknek köszönheti, aki a jeles elődök által jelölt csapásokon, de értékes kezdeményezésekkel gazdagítva már tizennegyedik éve irányítja a Néptanítók Lapja szerkesztését.

Rákosi Jenő a tanárokról. A *Pesti Hirlap* január 8.-iki számában *Rákosi* Jenő vezércikket írt a tanárokról. Gyönyörű soraiban ugyan a középiskolai tanárságról szól, de mindaz, amit mond, kiterjeszthető az összes magyar tanárokra, tehát a középfokú szakiskolák oktatóira is. Vezércikket két dolog teszi a mi szemünkben rendkívül értékesé. Bámulatba ejtő, hogy ez a pompás magyar elme milyen tisztán és világosan látja a tanári személyiség mindent eldöntő értékét. Minden a tanártól függ. „Ha lelkes, ha buzgó, ha képzett, ha fanatikusa föladatának: akkor a csata biztos...” Másik, hogy látja s méltányolni tudja a didaktikai munka rendkívüli összetettségét és nehézségeit. Ebben a sívár korban, mely az oktatók munkájával szemben oly csekély megértést mutat, kétszeresen jól esett *Rákosi* Jenő cikke, melyért a magyar tanárság hálás szívvel mond köszönetet.

Dr. Szűcs István ünneplése. Az Állami Tanítók Országos Egyesülete nagyszabású díszközgyűlés keretében ünnepelte január 15.-én Pestújhelyen az el. népiskolai ügyosztály kiváló és közszeretben álló vezetőjét, dr. Szűcs István közokt. miniszteri tanácsost 30 éves szolgálati jubileuma alkalmából. A különböző tanítói szervezetek szónokai és Pestújhely község kiküldöttei lelkes szavakban méltatták a népoktatás fejlesztése körül szerzett nagy érdemeit. Dr. Szűcs István a közelmúltban éveken keresztül a tanítóképzői ügyosztálynak volt nagy tiszteletnek s általános szeretetnek örvendő, szakavatott, rendkívüli ügybuzgalmú főnöke. Nemcsak rendbehozta a kommün után szétzilált tanítóképzést, de megindította a tanítóképzés nagyvonalú reformját. A tanítóképzői tanárság meleg szeretettel és hálával gondol kiváló volt főnökére s 30 éves szolgálati jubileuma alkalmából legőszintébb jókívánságait tolmácsolja.

Nyugtázás. Tagsági díjat fizettek 1924/25. évre: Székely Z.

1925/26. évre: Vadász Z., Farkasdy Z. (20.000 K), Dr. Novy F. (20.000 K), Jaloveczky P., Jaloveczky Péterné, Bartal A., Bárdos B., Milakovszky L., Nemesszeghy I., Szkalka L., Dr. Sántha K., Hidegh B., Székely Z.

1926/27. évre: Végh J., Doby I., Bató L., Rojkó A., Kovács J., Dr. Kenyeres E., vitéz Komárnoky Gy., Legányi I., Szerényi A., A. Gludovátz E., B. Ribiczey E., Exner L., I. Méray I., Wagner J., Dr. Magdits I.

Előfizetés az 1926/27. évre: Kalocsa róm. kath. tanítónőképző, Budapest Ranolder intézeti róm. kath. tanítónőképző.

Befizetések a Tanárok Háza alapjára: 1926/27. évi tanulói díjak: Nyíregyháza ref. tanítóképző 4,095.000 K, Kőszeg áll. tanítóképző 1,125.000 K, Budapest VIII. k. áll. tanítónőképző 5,200.000 K, Jászberény áll. tanítóképző 2,000.000 K, Nyiregyháza áll. tanítóképző 3,700.000 K, Győri áll. tanítónőképző 3,925.000 K.

Adomány a Tanárok Házára: Gömöri S. 25.000 K.

Fölkérem azon tagtársainkat, akik a *Magyar Tanítóképző* évfolyamait nem gyűjtik, vagy egyéb okból nélkülözhetik, sziveskedjenek címemre az alábbi évfolyamok következő számait az Egyesületnek adományképen, vagy az ár megjelölésével megküldeni: XXXII. évf. (1917) 6. 9. és 10. szám; XXXIV. évf. (1919) 3—10. szám.

Budapest, 1926 december 31.

Pócza József,
egyesületi pénztáros.

Tartalom. *Dulovits Árpád*: A tanítóképzői tanársághoz 1. 1. — *Quint József*: Sztankó Béla. 3. 1. — **Tanítóképzői pedagógia.** *Dr. Kenyeres Elemér*: Tanítóképzés a genfi kantonban. (Első közlemény). 6. 1. — *Molnár Oszkár*: A tanítóképzés reformja. 12. 1.

Egyesületi élet. Ünnepségek I—II. 23—27. 1. Egyesületünk választmányi tagjainak névsora. 29. 1. — **Irodalom.** *Molnár Oszkár*: A tanítási módszer történeti fejlődése. Ism. *Mácsay Károly*. 29. 1. — *Dr. Erdélyi Lajos*: Magyar nyelvi tanulmányok. Ism. *dr. Novy Ferenc*. 32. 1. — *Barcsai Károly*: Költők, írók jellemzése. Ism. *Molnár Oszkár*. 37. 1. — *Tóth Ferenc*: Csurgó és környéke. Ism. *Barabás Tibor*. 39. 1. — *Dr. Imre Sándor*: A személyiség kérdése. Ism. *M.* 39. 1. — *Éber Rezső*: Vegytan és természettan a népisk. V—VI. osztálya számára. Ism. *Mihalik József*. 40. 1. — *Dr. Ecsedi István*: A szülőföld ismertetése, Debrecen sz. kir. város leírása. A földrajz tanítása a népiskolában. Ism. *Barabás Tibor*. 41. 1. — *Horváth Károly*: Földrajz az osztott el. népisk. IV. oszt. használatára. Ism. *Tóth Ferenc*. 42. 1. — *Stefán Gyula*: II. Lajos király induló. Ism. *Bató László*. 43. 1. **Hírek.** *Nyugtázás*. 47. 1.

DUPLEX

A LEGUJABB

ISKOLAI MOZIGÉP

MINDEN EDDIGI FELÜLMUL!

Háromféle vetítógépet egyesít magában.

(Mozgókép-, üvegsdiapozitiv- és filmdiapozitiv-vetítés)

Magyar és külföldi oktató filmek, valamint szórakoztató filmek nagy választékban, olcsó kölcsöndíjak mellett.

Üvegsdiapozitívek és filmdiapozitívek rendkívül jutányos áron.

DUPLEX VETITŐGÉP VÁLLALAT, BUDAPEST

V., Wekerle Sándor-utca 24. sz.
(volt Nagykorona-utca és Szabadság-tér sarok).

TELEFON: 8-95.